

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Bakalářská práce

2016

Patricie Štichová

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Patricie Štichová

**Komparace ústupů SRN od využívání
jaderné energie v letech 2002 a 2011**

Bakalářská práce

Praha 2016

Autor práce: **Patricie Štichová**

Vedoucí práce: **PhDr. Tomáš Nigrin, Ph.D**

Rok obhajoby: **2016**

Bibliografický záznam

ŠTICHOVÁ, Patricie. *Komparace ústupů SRN od využívání jaderné energie v letech 2002 a 2011*. 42 s. Bakalářská práce (Bc.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií. Institut mezinárodních studií, Katedra německých a rakouských studií. Vedoucí práce PhDr. Tomáš Nigrin, Ph.D.

Abstrakt

Práce se věnuje dvěma ústupům Spolkové republiky Německo od komerčního využívání jaderné energie (tzv. Atomausstieg) provedených v letech 2002 a 2011. Jejím cílem je komparace jaderných politik rudo-zelené (vládla 1998-2005) a černo-žluté koalice (vládla 2009-2013) ve vztahu k opuštění jaderné energie jako energetického zdroje a zjištění odlišných aspektů politik, které tyto vlády implementovaly. Porovnání zvolených politických rozhodnutí těchto vládních garnitur je zkoumáno na základě několika kritérií a to metody, jakou bylo ustoupení od jaderné energie provedeno, rychlosti odstoupení, motivaci k tomuto kroku a krátkodobých dopadů vládních politik v oblasti jaderné energie na strukturu produkce elektrické energie v Německu. V práci bylo zjištěno, že i přes některé rozdíly jako je (ne)spolupráce s energetickými koncerny, motivace k ústupu, rychlost odpojování jaderných elektráren, či právních důsledků, zůstává forma ústupu provedeného černo-žlutou koalicí ve své základní podstatě velmi podobná původnímu záměru. V tom se dá spatřovat dopad důrazu kancléřky Angely Merkel na pragmatický způsob vedení politiky, kterým dlouhodobě udržuje svou stranu CDU/CSU ve středu politicko-ideologického pole a v popředí voličských preferencí.

Abstract

The work deals with the two German nuclear power phase-out plans (ie. Atomausstieg) conducted in 2002 and 2011. The aim is to compare the nuclear policies of the red-green (governed 1998-2005) and the black-yellow coalition (governed 2009-2013) in relation to the abandonment of nuclear power as an energy source and to find differences in the aspects of policies that these governments implemented. Comparison of elected political decisions of the government is examined on the basis of several criteria like the method which have been the applied on the abandonment of nuclear energy, the speed of the

phase-out, the motivation for this step and short-term impacts of governmental policies in the field of nuclear energy on the structure of electricity production in Germany. In this work it was found that despite some differences, such as (non)cooperation with energy concerns, the motivation for the nuclear power phase-out, the speed of switching off of the nuclear power plants, or the legal implications, final form of a phase-out done by the black-yellow coalition is in its basic essence very similar to the original intention. This can be explained by Angela Merkel's emphasis on pragmatic way of conducting politics that leads to a prolonged centrist position and popular support of her party CDU/CSU.

Klíčová slova

Atomausstieg, Německo, energetická politika, jaderná energie, Fukušima, energetický mix

Keywords

Nuclear power phase-out, Germany, energy policy, nuclear power, Fukushima, energy mix

Rozsah práce: 86 287 znaků

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval/a samostatně a použil/a jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 26. 4. 2016

Patricie Štichová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala všem, kteří mi s vypracováním této práce pomohli a během studia mi byli oporou. Velký dík tak patří mé rodině a kamarádce Adéle. Dále bych jmenovitě chtěla poděkovat panu PhDr. Tomáši Nigrinovi, Ph.D, který mě v psaní práce usměrňoval a pomohl rozřešit veškeré s ní spojené problémy.

Obsah

ÚVOD.....	2
1. HISTORICKÝ VÝVOJ JADERNÉ POLITIKY SPOLKOVÉ REPUBLIKY NĚMECKO	5
2. PRVNÍ ÚSTUP OD JADERNÉ ENERGIE RUDO-ZELENÉ KOALICE	12
<i>2.1 Krátkodobý dopad ústupu od využívání jaderné energie na strukturu produkce elektrické energie (2002-2006).....</i>	<i>18</i>
3. JADERNÁ POLITIKA VELKÉ A ČERNO-ŽLUTÉ KOALICE DO HAVÁRIE VE FUKUŠIMĚ.....	20
4. DRUHÝ ÚSTUP OD JADERNÉ ENERGIE ČERNO-ŽLUTÉ KOALICE	22
<i>4.1 Právní dopady druhého ústupu od jádra.....</i>	<i>28</i>
<i>4.2 Krátkodobý dopad ústupu od využívání jaderné energie na strukturu produkce elektrické energie (2010-2013).....</i>	<i>30</i>
5. KOMPARACE ENERGETICKÝCH POLITIK RUDO-ZELENÉ A ČERNO-ŽLUTÉ KOALICE VE VZTAHU K OPUŠTĚNÍ JADERNÉ ENERGIE.....	32
ZÁVĚR	41
SUMMARY	44
POUŽITÁ LITERATURA.....	46
SEZNAM PŘÍLOH.....	50

Úvod

„Nastala nová éra. Kontrolovaná štěpná jaderná reakce a energie, která je touto cestou získávána, začínají novou etapu lidského vývoje. Pokud vodní a parní energie a síla motoru doposud významně nahrazovaly sílu lidskou, tak využití jaderné energie tento efekt do budoucna ještě mnohokrát znásobí.“¹

Toto prohlášení pronesené na sjezdu strany sociálních demokratů v roce 1956 odráží počáteční euforii z budoucích možností a přínosu jaderné energie, která v 50. letech minulého století ovládla celou politickou scénu Spolkové republiky Německo (SRN). Typický pro toto období byl celoparlamentní konsensus v oblasti využívání této nové technologie. V jaderné energii, která měla být levným energetickým zdrojem řešícím problémy nedostatku energetických surovin,² byla spatřována budoucnost německého energetického hospodářství. Přístup Německa k této technologii se však v průběhu několika desetiletí radikálně změnil. Vládní politika, která po mnoho desetiletí cílila na podporu rozvoje jaderné energetiky a tudíž výstavby jaderných elektráren, se na pozadí sílící společenské opozice brojící proti rizikům jaderné energie radikálně obrátila, přičemž předmětem této změny se stalo odstranění jádra z energetického mixu SRN.³

Na počátku nového tisíciletí se tak německá vláda rozhodla, že v průběhu několika let zcela odstoupí od využívání jaderné energie jako energetického zdroje. Toto rozhodnutí bylo na půdě sněmovny prosazeno rudo-zelenou koalicí (Sociálnědemokratická strana Německa, SPD a Zelení, Bündnis 90/ Die Grünen) v roce 2002⁴ a bylo vyústěním ideologického souznění vlády s částí občanské společnosti, která k tomuto kroku dlouhodobě vyzývala. V této době však už na německé politické scéně nepanoval konsensus v otázce budoucí role jaderné energie v energetickém hospodářství Německa a tak byl po nástupu opozičních stran k moci v roce 2010 kurs jaderné politiky černo-žlutou koalicí (Křesťanskodemokratická unie Německa,

---

¹ Klaus Barthelt, Klaus Montanus „Begeisterter Aufbruch. Die Entwicklung der Kernenergie in der Bundesrepublik Deutschland bis Mitte der siebziger Jahre“, in *Energie-Politik-Geschichte*, ed. Jens Hohensee et. al. (Stuttgart: Franz Steiner Verlag Stuttgart, 1993), 89.

² *Ibid.*, 90.

³ Falk Illing, *Energiepolitik in Deutschland, die energiepolitischen Maßnahmen der Bundesregierung 1949-2013* (Baden-Baden: Nomos, 2012), 194.

⁴ Joachim Radkau, Lothar Hahn, *Aufstieg und Fall der deutschen Atomwirtschaft* (München: Oekom Verlag, 2013), 353.

CDU/CSU a Svobodná demokratická strana, FDP) změněn.⁵ Pár měsíců nato však vláda svou jadernou politiku v důsledku havárie v japonské jaderné elektrárně Fukušima, která se odehrála 11. března 2011, přehodnotila a opět změnila již před pár měsíci nastavený kurs. Během velmi krátké doby tak prosadila urychlené odstoupení⁶ od využívání jaderné energie.⁷

Předložená práce se zabývá právě těmito dvěma odstupy Spolkové republiky Německo od komerčního využívání jaderné energie (německy tzv. Atomausstieg). Tyto dva plány ústupu se i přes svou silnou provázanost v mnohých podstatných bodech liší a komparací těchto dvou ústupů od jádra, které byly v Německu provedeny v letech 2002 a 2011, se pokusím poukázat na jejich silné a slabé stránky. Znalost těchto ústupových politik je klíčová k pochopení současné energetické politiky SRN. Důvodem prováděné analýzy energetických politik SRN v kontextu ústupu od komerčního využívání jaderné energie je mimo jiné i poukázat na metody ústupu od jaderné energie, které německé vlády zvolily, a které mohou sloužit jako inspirace těm zemím, které by se v případě úspěchu německého bezjaderného a nízkoemisního modelu energetického hospodářství chtěly vydat stejnou cestou.

Cílem práce je komparace jaderných politik rudo-zelené (vládla 1998-2005) a černo-žluté koalice (vládla 2009-2013) ve vztahu k opuštění jaderné energie jako energetického zdroje. Výzkumná otázka, kterou si v této práci kladu zní: Jak se lišily politiky ústupu od komerčního využívání jaderné energie v Německu, které implementovaly rudo-zelená koalice v roce 2002 a černo-žlutá koalice v roce 2011? Porovnání zvolených politických rozhodnutí těchto dvou rozdílných vládních garnitur bude probíhat na základě následujících faktorů. Prvně se budu zabývat metodou, kterou bylo odstoupení od jaderné energie provedeno. Tímto jsou zamýšleny konkrétní kroky a opatření vlád, které vedly k novele atomového zákona (Atomgesetz⁸, AtG), ve kterém je německé odstoupení od jaderné energie právně zakotveno. Dále také bude prozkoumán způsob, jakým mají být jaderné elektrárny ze sítě staženy, a tudíž se budu zabývat limity, které vláda v otázce provozu jaderných zařízení energetickým koncernům stanovila. Dalším zkoumaným kritériem bude rychlost, kterou má ke konečnému

---

⁵ Ibid., 358.

⁶ V této práci bude hovořeno o německém tzv. „Atomausstieg“ jako o odstoupení, ústupu či odklonu od jaderné energie.

⁷ Jan Prášil, *Zahraniční politika Německa na začátku 21. Století* (Praha: Asociace pro mezinárodní otázky, 2011), 124.

⁸ Celým názvem: Gesetz über die friedliche Verwendung der Kernenergie und den Schutz gegen ihre Gefahren

odstranění jaderné energie z energetického mixu SRN dojít, a následně motivace, která vlády k tomuto kroku přiměla. Nakonec bude práce zasazena do širšího rámce, přičemž bude prozkoumán krátkodobý dopad vládních politik v oblasti jaderné energie na strukturu produkce elektrické energie v Německu a tudíž se zaměřím na vývoj zastoupení jednotlivých zdrojů v energetickém mixu. Komparativní pozorování bude probíhat v obdobích 2002-2006 a 2010-2013.

V práci vycházím z předpokladu, že z důvodu dlouhodobého nesouhlasu křesťanských demokratů (CDU/CSU) a liberálů (FDP) s urychleným odstraněním využívání jádra v rámci německého energetického hospodářství⁹ se můžeme domnívat, že touto koalicí iniciovaný ústup od jaderné technologie bude pomalejší než ten, který byl prosazený rudo-zelenou koalicí. Práce si proto klade za cíl detailně prozkoumat jaderné politiky, které jednotlivé vlády s cílem dosažení ústupu od jaderné energie implementovaly, a ukázat, jak moc se jejich jednotlivé aspekty lišily, případně do jaké míry si byly podobné.

Práce je rozčleněna do pěti kapitol. První kapitola se zabývá historickým vývojem jaderné politiky SRN a tedy historií přístupu vládních stran k problematice jaderné energie a jejího využívání jako zdroje energie. Dále je tato část věnována vývoji společenského názoru na tuto problematiku. Druhá kapitola pojednává o prvním německém odstoupení od komerčního využívání jaderné energie. Osvětlena bude vládní politika, která 22. dubna 2002 vedla k právnímu zakotvení postupného odpojování jaderných zařízení. V návaznosti na to bude popsána reakce opozice na vládní jadernou politiku. Potom bude nastíněno, jaké krátkodobé dopady měly tyto vládní kroky na strukturu produkce elektrické energie a to v časovém rozmezí mezi lety 2002 a 2006. Třetí kapitola popisuje zprvu jadernou politiku velké koalice (CDU/CSU, SPD, 2005-2009). Následně je vylíčen nástup černo-žluté koalice k moci a jimi prosazené prodloužení provozních lhůt jaderných elektráren, čímž revidovali předchozí rudo-zelenou jadernou politiku. Následující kapitola je věnována druhému německému odstoupení od komerčního využívání jaderné energie, ke kterému došlo v roce 2011. Stejně jako u prvního ústupu je popsána vládní politika, reakce opozice a nakonec krátkodobé dopady této politiky na strukturu produkce elektrické energie a to v časovém rozmezí mezi lety 2010 a 2013. V poslední kapitole jsou komparovány jednotlivé aspekty energetických politik rudo-zelené a černo-žluté koalice ve vztahu k opuštění

---

⁹ Prášil, „Zahraniční politika Německa na začátku 21. Století“, 105.

jaderné energie jako energetického zdroje, přičemž bude poukázáno na shody a rozdíly těchto politik.

Práce vychází ze širokého spektra zdrojů, jako jsou odborná periodika, monografie, publikace německé státní vzdělávací instituce Spolkové centrály pro politické vzdělávání (Bundeszentrale für politische Bildung), novinové články, vládní dokumenty či samotné zákony. Stěžejními monografiemi pro tuto práci byly následující publikace poskytující komplexní a kritický pohled na problematiku jaderné politiky SRN: kniha Joachima Radkawa a Lothara Hahna *Aufstieg und Fall der deutschen Atomwirtschaft* zachycuje dějinný vývoj přístupu SRN k využívání jaderné energie se zvýšeným akcentem na jeho proměnu probíhající v novém tisíciletí; monografie Falka Illinga s názvem *Energiapolitik in Deutschland, die energiepolitischen Maßnahmen der Bundesregierung 1949-2013* se zabývá jednotlivými aspekty energetické politiky německé spolkové vlády od vzniku SRN až do roku 2013 - v práci byly využity především kapitoly věnující se energetické politice v oblasti využívání jaderné energie; Nadine Göppner přináší ve své knize *Vorgeschichte und Entstehung des Atomgesetzes* souhrnou analýzu německého atomového zákona (něm. Atomgesetz) a to od jeho vzniku až do jeho mnohokrát novelizované podoby v roce 2012; komplexní pohled na problematiku německého odstoupení od využívání jaderné energie poskytuje kolektivní monografie Tomáše Nigrina a kol. *Německo bez jádra? SRN na cestě k odklonu od jaderné energie*.

V práci byl také upotřeben článek Rüdiga Wolfganga 2011, který souhrnně zhodnocuje první německé odstoupení od jaderné energie v roce 2002. Analytická část této práce vychází mimo jiné z jednotlivých novel atomového zákona a též z jeho současné podoby. Nekritický pohled na zpracovávanou problematiku přinášejí především vládní dokumenty jako energetický koncept z roku 2010 či koaliční smlouvy. Pro zhodnocení aktuálního dění byly hojně využity novinové články a to z internetových portálů jako Der Spiegel, Frankfurter Allgemeine, Tagesschau či Die Welt.

1. Historický vývoj jaderné politiky Spolkové republiky Německo

Zprvu je důležité definovat, co jaderná politika, která je předmětem zkoumání, vůbec znamená. Jaderná politika je energetická politika země ve vztahu k jaderné energii ve smyslu jejího civilního využití. V Německu je energetická politika vytvářena spolkovou

vládou v souladu se spolkovými zeměmi.¹⁰ Tato politika zahrnuje politická rozhodnutí o výzkumu, produkci, distribuci a konzumaci energie. Součástí této politiky je rozhodování o otázkách zdanění a státních subvencích. Energetická politika se na jedné straně pokouší vytvářet rámcové podmínky, v jejich mezích se pak aktéři energetického hospodářství dané země pohybují. Na straně druhé intervnuje přímo do odpovídajících trhů za účelem dosažení stanovených cílů.¹¹ V této kapitole bude představeno, jakým způsobem se energetická politika Spolkové republiky Německo ve vztahu k jaderné energii formovala a jakými postupnými změnami procházela.

V poválečném západním Německu byl vývoj jaderné energie zprvu zakázán Spojenci, a proto byl možný až po znovuzískání suverenity a ukončení okupačního režimu v květnu 1955. Zrušení zákona, který Německu zakazoval mírové využití jaderné energie, tak stálo na počátku rozvoje této technologie v SRN. Od té doby Německo rozvíjelo vlastní jadernou politiku při souběžném zapojení se do evropských organizačních struktur věnujících se rozvoji této technologie (jako např. EURATOM).¹² Po započetí integrace do západních struktur se Německo pokoušelo dohonit zpoždění v jejím vývoji získané vnějším zákazem.¹³ „Jaderná euforie“ ale zprvu vládla pouze na politické scéně. Soukromé podniky byly zpočátku vůči jaderné energii zdrženlivé a bály se investovat do této značně nejisté technologie. Byl to zejména německý stát, který se chopil iniciativy ve vývoji jaderných technologií a založil významná výzkumná centra v Karlsruhe a Jülichu.¹⁴ Na počátku rozvoje jaderné energie v poválečném Německu (SRN) tak nestojí privátní subjekty, nýbrž hlavní roli v této oblasti přebírá stát, který projekty z velké části financuje.

Právní rámec pro rozvoj mírového využití jaderné energie představuje tzv. atomový zákon (Atomgesetz), který vstoupil v platnost v roce 1960.¹⁵ Tento zákon bude v následujících kapitolách předmětem zkoumání. Co se týče institucionálního zakotvení, spadá energetická politika do kompetencí Spolkového ministerstva hospodářství a

---

¹⁰ „Energiepolitik“, Bundeszentrale für politische Bildung, <http://www.bpb.de/nachschlagen/lexika/handwoerterbuch-politisches-system/202015/energiepolitik?p=all> (staženo 25. 3. 2016).

¹¹ Illing, „Energiepolitik in Deutschland, die energiepolitischen Maßnahmen der Bundesregierung 1949-2013“, 27.

¹² Barthelt, „Begeisterter Aufbruch. Die Entwicklung der Kernenergie in der Bundesrepublik Deutschland bis Mitte der siebziger Jahre“, 90.

¹³ Klaus Barthelt, „Kernenergie: Erwartungen und Ziele“, in *Handbuch Energie*, ed. Dieter Schmitt et. al. (Stuttgart: Neske, 1990), 107.

¹⁴ Alexander Glaser, „From Brokdorf to Fukushima: The long journey to nuclear phase-out“, *Bulletin of the Atomic Scientists* 68, č. 10 (listopad 2012), 11.

technologie (Bundesministerium für Wirtschaft und Technologie)¹⁶. Agenda obnovitelných zdrojů a jaderné energie spadá konkrétně do kompetencí Spolkového ministerstva životního prostředí, ochrany přírody a jaderné bezpečnosti (Bundesministerium für Umwelt, Naturschutz und Reaktorsicherheit).¹⁷ Při vyjednávání o odstoupení od jaderné energie hrály právě tyto dvě ministerstva v čele s jejich ministry (Werner Müller, Reiner Brüderle, Jürgen Trittin a Norbert Röttgen) významnou roli.

První poválečná vláda Konráda Adenauera (CDU) nastavila projaderný kurs, který byl následně udržován i budoucími vládami Ludwiga Erharda a Kurta Georga Kiesingera, kteří též pocházeli z křesťansko-demokratické strany. Za vlády CDU/CSU byl tedy jaderný program v Německu zaveden a následně dlouhodobě udržován. Všechny strany v německém Spolkovém sněmu využití jádra pro komerční účely v prvních desetiletích od vzniku republiky podporovaly. Důvodem byla jeho cenová výhodnost a vyšší stabilita zásobování energetickými surovinami.¹⁸ CDU/CSU primárně zdůvodňovala výraznou podporu vývoje jaderné technologie především jejími ekonomickými výhodami.¹⁹

Zprvu relativně nezaujatý postoj veřejnosti vůči komerčnímu využívání jaderné energie se s rostoucí výstavbou prvních výzkumných a následně prvních komerčních reaktorů v 60. letech začíná proměňovat. Souběžně s rozmáhající se výstavbou jaderných elektráren, jejíž vrchol byl zaznamenán v 70. letech,²⁰ sílí i skepse obyvatelstva vůči využívání této technologie. Tento vývoj se promítá do stále silícího protestního hnutí vyhraňujícího se vůči využívání jaderné energie, které vzniklo v první polovině 70. let. Zajímavé je, že opozice se v těchto počáteční fázi protiatomového hnutí nestavěla přímo proti jaderné energii samotné, ale především proti netransparentnímu a autoritativnímu způsobu jakým vláda tyto velké projekty prosazovala. Až později se hnutí začalo soustředit na jednotlivé aspekty využívání jaderné energie jako bezpečnost, jaderný odpad a jiné negativní následky jejího využívání.²¹

---

¹⁵ Barthelt, „Begeisterter Aufbruch. Die Entwicklung der Kernenergie in der Bundesrepublik Deutschland bis Mitte der siebziger Jahre“, 91-92.

¹⁶ Roku 2013 přejmenováno na Bundesministerium für Wirtschaft und Energie

¹⁷ „Energiepolitik“, Bundeszentrale für politische Bildung.

¹⁸ Tomáš Nigrin et. al., eds., *Německo bez jádra? SRN na cestě k odklonu od jaderné energie* (Praha: Karolinum: 2015), 15, 20-21.

¹⁹ Ibid., 24.

²⁰ Radkau, Hahn, „Aufstieg und Fall der deutschen Atomwirtschaft“, 319.

²¹ Glaser, „From Brokdorf to Fukushima: The long journey to nuclear phase-out“, 12-13.

Oblasti výstavby jaderných elektráren či zařízení na zpracování jaderného paliva se přeměnily v symbolická místa, kolem nichž se formovalo protiatomové protestní hnutí. Sílicí odpor veřejnosti se tak projevoval masovými demonstracemi v místech budování jaderných zařízení jako například při prvním obsazení staveniště jaderné elektrárny Wyhl v roce 1975, které započalo fázi masových protestů proti další výstavbě jaderných elektráren. Z dalších velkých demonstrací můžeme jmenovat protesty proti výstavbě elektráren Brokdorf 1976, Grohnde 1977, Kalkar 1977 a proti stavbě zařízení na zpracování jaderného paliva a úložiště jaderného odpadu v Gorleben 1979. V důsledku těchto konfliktů tak vzniklo silné protiatomové hnutí, které v druhé polovině 70. let dosáhlo velikosti a intenzity, které do té doby v SRN nemělo obdoby. Postupně toto hnutí pronikalo do etablovaných politických stran, spolků a institucí, a tak začínalo získávat i na politické síle.²²

I přes sílicí odpor společnosti proti další výstavbě však zůstal projaderný vládní kurs v 70. letech nezměněn. Jak za vlády Willyho Brandta (SPD), tak za vlády Helmuta Schmidta (SPD) zůstaly protestní hlasy z četných řad obyvatelstva nevyslyšeny a masivní výstavba jaderných elektráren pokračovala. Ve prospěch pokračující jaderné podpory působil i Ropný šok z roku 1973, který zdůraznil potřebu vyspělých ekonomik přeorientovat se na jiné než ropné zdroje energie. Tato událost, která vedla ke zvyšování důrazu na bezpečnost energetického zásobování a k sílicí nedůvěře vůči importované ropě, ujistila německé politiky o nutnosti navyšování podílu jaderné energie v energetickém mixu.²³

Na konci 70. let se však začíná projevovat počátek stagnace jaderného hospodářství v SRN. Mnohé protesty v místech výstavby jaderných zařízení dosáhly svého cíle a vedly k zastavení či dokonce ukončení stavební činnosti v důsledku odebrání provozního povolení.²⁴ Soukromé subjekty, které příslušné projekty financovaly, byly značně znejistěny v oblasti výše dodatečných nákladů plynoucích z žalob a značného zpomalení výstavby elektráren. Mimo jiné vzrůstala obava že jim, vzhledem k rostoucímu společenskému odporu vůči další výstavbě jaderných elektráren, bude odepřeno stavební povolení.²⁵ Z těchto důvodů se stávala další výstavba pro firmy

---

²² Thomas Saretzki, „Energiepolitik in der Bundesrepublik Deutschland 1949-1999: ein Politikfeld zwischen Wirtschafts-, Technologie- und Umweltpolitik“, in *Demokratie und Politik in der Bundesrepublik 1949-1999*, ed. Ulrich Willems et al. (Opladen: Leske + Budrich, 2001), 196,206.

²³ *Ibid.*, 206.

²⁴ Glaser, „From Brokdorf to Fukushima: The long journey to nuclear phase-out“, 12,15.

²⁵ Barthelt, „Begeisterter Aufbruch. Die Entwicklung der Kernenergie in der Bundesrepublik Deutschland bis Mitte der siebziger Jahre“, 99.

čím dál tím finančně nákladnější a spolu s tím klesal i zájem těchto subjektů pokračovat v této činnosti. V následujících letech se tak postupně dostavil útlum v oblasti jaderné výstavby a od roku 1982 už nebyla zahájena žádná nová stavba jaderné elektrárny.²⁶ I přesto probíhá až do roku 1985 vrchol jaderné výstavby²⁷, který je však následován pomalým útlumem.

První velkou ránu zasadila proponentům jaderné energie havárie v pensylvánské jaderné elektrárně Three Mile Island v roce 1979. Tato nehoda prvně ukázala, jaká reálná rizika jaderná energie skýtá. Politickou odpovědí na tuto nehodu bylo v Německu svolání komise s názvem „Budoucí jaderná politika“²⁸, která přivedla do diskuse různé scénáře o možných podobách budoucí německé energetické politiky. Závěrečná zpráva komise z roku 1980 stanovila čtyři různé scénáře vývoje jaderné politiky země. První scénář obsahoval neomezené využívání jaderné energie, tedy model, který byl realitou energetického hospodářství země do té doby. Druhý vycházel z omezení instalované kapacity a poslední dva z opuštění jaderné technologie do roku 2000.²⁹ Fakt, že dosud na politické scéně panující jaderný konsensus byl již na konci 70. let obohacen o možnost budoucího vývoje energetického hospodářství bez této technologie, je překvapivý. Na druhou stranu však tento scénář neměl na politické scéně výraznější podporu, a proto zpráva neměla žádné přímé následky. Vládní projaderný kurs tak i po havárii v jaderné elektrárně v Three Mile Island zůstal nezměněn.

Tato nehoda však dopomohla protijadernému hnutí k proniknutí na spolkovou úroveň. Do Spolkového sněmu se v roce 1983 dostali Zelení,³⁰ kteří vznikli spojením ekologických občanských hnutí se silně negativním postojem k využívání jaderné energie. Přítomnost Zelených v parlamentu tak ukončuje jaderný konsensus napříč politickým spektrem a obohacuje jadernou diskusi o silně antinukleární pozici. Díky tomuto novému vývoji dochází k přiblížení politického zastoupení ve sněmu názorovému rozvrstvení ve společnosti³¹ a protijaderná opozice tak získává svého prvního obhájce v oblasti spolkové politiky.

Zanedlouho po vstupu Zelených do Spolkového sněmu se tato strana pokoušela o změnu vládní jaderné politiky a předložila v německé historii první návrh zákona o

---

²⁶ Radkau, Hahn, „Aufstieg und Fall der deutschen Atomwirtschaft“, 321.

²⁷ Ibid., 319.

²⁸ Neboli Enquete-Kommission – „Zukünftige Energiepolitik“

²⁹ Bertram Schefold, „Ausstieg oder Ausbau?“, in *Handbuch Energie*, ed. Dieter Schmitt et. al. (Stuttgart: Neske, 1990), 144.

³⁰ Miranda A. Schreurs, „The politics of phase-out“, *Bulletin of the Atomis Scientists* 68, č. 6 (2012), 32.

³¹ Nigrin et al., „Německo bez jádra? SRN na cestě k odklonu od jaderné energie“, 18.

zákazu provozu komerčních jaderných elektráren, v němž strana požadovala okamžité ukončení jejich provozu. Návrh však v té době postrádal větší politickou podporu a jeho prosazení tak nebylo možné.³² V jaderné politice se však již delší dobu objevovala drobná proměna. Následkem aktivního protijaderného hnutí nabývala stále na větší důležitosti otázka bezpečnosti jaderných reaktorů, která byla dlouho příznivci jaderné energie opomíjena. Tuto proměnu lze pozorovat i ve volebních programech hlavního proponenta jaderné energetiky CDU/CSU, v jehož rétorice se vedle počátečního zdůvodňování prospěšnosti a nutnosti využívání jaderné energie především z ekonomických důvodů objevuje stále intenzivněji podmínka bezpečnosti provozu jaderných elektráren.³³ I přes neslavení vlád z podpory jejich do té doby víceméně konzistentní jaderné politiky, lze zde zaznamenat tendenci k utišení veřejnosti oponující jaderné energii zvýšeným důrazem na bezpečnostní prvky provozu.

Stagnace jaderného hospodářství v 80. letech projevující se výrazným útlumem nově zadaných projektů výstavby jaderných elektráren byla v roce 1986 stvrzena doposud nejrozsáhlejší jadernou havárií, ke které došlo v sovětské jaderné elektrárně Černobyl. Tato událost otřásla důvěrou veřejnosti v jadernou energii. Poprvé v historii došlo k obětem na životech v souvislosti s komerčním využíváním jaderné energie a právě tato skutečnost měla výrazné psychologické důsledky nejen pro obyvatele SRN.³⁴ Bezprostředně po havárii se odehrály masivní demonstrace protijaderně naladěného segmentu společnosti, který vyzýval vládu ke změně jaderné politiky. V té době byla u vlády černo-žlutá koalice kancléře Helmuta Kohla, která patřila k dlouhodobým obhájčům jaderné energie. Ta tak sílí kritiku nijak výrazně nereflektovala. Jejich reakce na zvýšené nepokoje ve společnosti v důsledku jaderné havárie v Černobylu se pohybovala pouze v institucionální rovině. Bylo založeno nové Spolkové ministerstvo životního prostředí, ochrany přírody a jaderné bezpečnosti (Bundesministerium für Umwelt, Naturschutz und Reaktorsicherheit – BMU),³⁵ které bylo odpovědí na požadavek environmentálních hnutí zvýšit akcent ekologických témat v rámci vládní politiky a zajistit vyšší bezpečnost jednotlivých jaderných zařízení.

I přes to, že černobylská havárie neměla bezprostřední vliv na jadernou politiku vlády, vedly zvýšené kontroverze ohledně využívání jaderné energie ke změně politické agendy opoziční Sociálně demokratické strany. SPD se stala první etablovanou

---

³² Ibid., 56.

³³ Ibid., 50.

³⁴ Barthelt, „Kernenergie: Erwartungen und Ziele“, 109.

politickou stranou, která změnila svůj dříve projaderný kurs, a tak i na půdě Spolkového sněmu zesílila protijaderná opozice vůči vládní politice. Svou antinukleární pozici ustanovila SPD na sjezdu strany v Norimberku 1986 a zavázala se, že v případě nástupu k vládě, bude prosazovat odstup od jádra v horizontu 10 let.³⁶ Ve svých požadavcích tak SPD nebyla natolik radikální jako Zelení, kteří požadovali okamžitý odstup. V témže roce vypracovali sociální demokraté návrh zákona o postupném ústupu od využívání jaderné energie. I tento návrh zákona však ztroskotal na jeho nedostatečné podpoře. Zelenými byl považován za příliš umírněný a pro křesťanské demokraty byl zákon zase příliš radikální.³⁷

Ve vládních křesťansko-demokratických kruzích se totiž odehrával další významný posun. Jejich volební program pro spolkové volby roku 1987, tudíž pouhý jeden rok po jaderné havárii, již neopakoval požadavek další výstavby jaderných elektráren, přičemž se strana stavěla otevřeně vůči ústupu od jádra v dlouhodobém horizontu. Sám tehdejší kancléř Helmut Kohl na stranickém sjezdu prohlásil, že jádro bude možno nahradit, když se nalezne jeho vhodná alternativa.³⁸ V této argumentační proměně vládní strany CDU/CSU lze vidět výrazný posun a to od argumentace v 50. letech, kdy jaderné technologii přisuzovali statut energie budoucnosti a jejich politika cílila na soustavné navyšování jejího podílu v energetickém mixu, k argumentaci na konci 80. let, kdy už další jaderná výstavba nebyla nadále požadována a kdy samotná vláda potvrdila oslabování významné role jádra v budoucím energetickém hospodářství země. Nejenom CDU/CSU, nýbrž i její koaliční partner FDP začali jadernou energii vnímat jako přechodnou technologii.³⁹

V 90. letech tak probíhal zvláštní vývoj, kdy žádná z partají zastoupených ve Spolkovém sněmu již neodporovala myšlence ústupu od jádra v dlouhodobém horizontu.⁴⁰ Výrazný zvrat však ve vládní jaderné politice nastal až se spolkovými volbami roku 1998, kdy do vlády zasedli sociální demokraté a Zelení. Determinantem energetické politiky země se od 80. let stávala ochrana životního prostředí, jejíž zvýšený akcent lze vypočítat u všech spolkových stran. Rudo-zelená koalice tak po příchodu k vládě měla jedinečnou možnost nastolit jí již dlouho prosazovanou transformaci energetického hospodářství (tzv. Energiewende) a to nejen na zemské, ale tentokrát i na

---

³⁵ Nigrin et al., „Německo bez jádra? SRN na cestě k odklonu od jaderné energie“, 18, 28.

³⁶ Radkau, Hahn, „Aufstieg und Fall der deutschen Atomwirtschaft“, 349.

³⁷ Nigrin et al., „Německo bez jádra? SRN na cestě k odklonu od jaderné energie“, 58.

³⁸ Ibid., 29.

³⁹ Radkau, Hahn, „Aufstieg und Fall der deutschen Atomwirtschaft“, 349.

spolkové úrovni.⁴¹ Tato vláda stála před velkou výzvou dořešit jednu z významných otázek jaderné politiky a to vybrat lokaci pro konečné úložiště jaderného odpadu, kterou se po několik desetiletí využívání jaderné energie stále nepodařilo nalézt.

2. První ústup od jaderné energie rudo-zelené koalice

Do roku 1998 byla ve Spolkové republice Německo vykonávána víceméně konzistentní jaderná politika podporující rozvoj a výstavbu jaderných technologií a infrastruktury. V průběhu vládnutí černo-žluté koalice kancléře Helmuta Kohla (1982-1998), která stále podporovala jádro jako důležitou součást energetického mixu minimálně pro dohlednou dobu, sílí na spolkové politické scéně protijaderná opozice deklarující úmysl radikálně změnit směřování vládní energetické politiky. Toto se týká Zelených, kteří do sněmu vstoupili na počátku legislativního období této koalice a strany SPD, která po černobylské havárii též nastavila protijaderný kurs. Mimo těchto dvou stran se pro tzv. „Atomausstieg“ vyslovila i levicová PDS (Partei des demokratischen Sozialismus, dnes součástí die Linke).⁴²

Po příchodu Zelených a sociálních demokratů k vládě nastal zásadní obrat v dosavadní jaderné politice země. Pro Zelené byla otázka ústupu od jaderné energie existenciálním tématem, na kterém se strana konsolidovala. Z tohoto důvodu bylo právě toto téma jednou z priorit, kterou Zelení v rámci své první vlády na spolkové úrovni pokoušeli prosadit. Podle nové vlády se využívání jaderné energie ke komerčním účelům stalo společensky neakceptovatelné, a proto měli zájem na co nejrychlejším ukončení této činnosti.⁴³

Již v koaliční smlouvě byl tento krok v programu vlády zakotven. Zde byl nastíněn postup, jakým vláda tohoto požadavku měla dosáhnout. Vzhledem k tomu že SPD byla ta silnější z obou koaličních stran, museli Zelení přistoupit na řadu kompromisů již v počátečním koaličním vyjednávání.⁴⁴ Zelenými požadovaný okamžitý odklon od využívání jaderné energie byl považován sociálními demokraty za příliš radikální. SPD se také chtěla vyhnout případným právním sporům s energetickými

---

⁴⁰ Glaser, „From Brokdorf to Fukushima: The long journey to nuclear phase-out“, 17.

⁴¹ Saretzki, „Energiepolitik in der Bundesrepublik Deutschland 1949-1999: ein Politikfeld zwischen Wirtschafts-, Technologie- und Umweltpolitik“, 208, 214.

⁴² Nigrin et al., „Německo bez jádra? SRN na cestě k odklonu od jaderné energie“, 66.

⁴³ Illing, „Energiepolitik in Deutschland, die energiepolitischen Maßnahmen der Bundesregierung 1949-2013“, 189.

⁴⁴ Nigrin et al., „Německo bez jádra? SRN na cestě k odklonu od jaderné energie“, 68.

koncerny,⁴⁵ které by vládu mohly žalovat ze zásahu do jejich vlastnických práv. Na druhou stranu bylo pro Zelené velmi důležité, aby během jejich prvního vládního působení na spolkové úrovni dlouho prosazovaný „Atomausstieg“ dojednali. Z těchto důvodů byli Zelení nuceni formulovat své požadavky realističtěji a přijmout skutečnost, že k okamžitému odklonu nedojde.⁴⁶ Strany se v koaliční smlouvě dohodly, že budou prosazovat postupný ústup od jádra. Ten bude dojednán přímo s energetickými koncerny z důvodu právní nenapadnutelnosti vládní politiky. Ústup od využívání jaderné energie měl tak být podle vlády prosazen ještě v rámci prvního legislativního období a z právní stránky měl být ošetřen tak, aby byl závazný a nezvratný. Koaliční partneři proto ve smlouvě dojednali podrobný postup vedoucí k dosažení „Atomausstiegu“. V prvním kroku mělo v rámci 100denního programu dojít k novele atomového zákona, kde měla být zrušena státní podpora jaderné energie, zavedena povinnost bezpečnostních kontrol, omezena likvidace jaderného odpadu na přímé konečné uložení atd.. V druhém kroku se vláda zavázala do jednoho roku od jejího nástupu k moci dosáhnout dohody s energetickými podniky o ukončení jimi provozovaných jaderných elektráren.⁴⁷

V roce 1998 bylo v SRN v provozu celkem 19 reaktorů, které vyráběly okolo 30 % celkové produkce elektřiny.⁴⁸ Toto nezanedbatelné množství elektřiny mělo být podle koalice postupně nahrazováno obnovitelnými zdroji energie (OZE). Dosažení dohody vlády s energetickými koncerny nebylo jednoduché. Vyjednávání bylo z důvodů protichůdných zájmů obou stran velmi dlouhé a konsensu bylo docíleno až po 20 měsících,⁴⁹ tedy po výrazně delší době, než si koalice ve svém programu stanovila. Vyjednávání s energetickými podniky byla na straně vlády vedena spolkovým kancléřem Gerhardem Schröderem (SPD), ministrem hospodářství Wernerem Müllerem (nestraníkem) a ministrem životního prostředí Jürgenem Trittinem (Grüne). Zelení trvali na co nejkratší zbývajících době provozu jaderných elektráren, načež přesně diametrálně opačný zájem zastávaly energetické podniky, které se snažily vyjednat si podmínky

---

⁴⁵ Illing, „Energiepolitik in Deutschland, die energiepolitischen Maßnahmen der Bundesregierung 1949-2013“, 193.

⁴⁶ Wolfgang Rüdiger, „Phasing out Nuclear Energy in Germany“, *German Politics* 9, č. 3 (červen 2011), 55.

⁴⁷ „Koalitionsvereinbarung zwischen der Sozialdemokratischen Partei Deutschlands und BÜNDNIS 90/DIE GRÜNEN“ Bündnis 90, die Grünen,

https://www.gruene.de/fileadmin/user_upload/Bilder/Redaktion/30_Jahre_-_Serie/Teil_21_Joschka_Fischer/Rot-Gruener_Koalitionsvertrag1998.pdf (staženo 25. 3. 2016).

⁴⁸ Rüdiger, „Phasing out Nuclear Energy in Germany“, 49.

⁴⁹ „Zukunft der Atomenergienutzung in Deutschland“, Freie Universität Berlin, http://www.fu-berlin.de/presse/publikationen/fundiert/archiv/2007_01/07_01_mez/index.html (staženo 25. 3. 2016).

zajišťující jim nejvyšší možný zisk. Po dlouhé diskusi a mnoha ústupcích se strana Zelených usnesla, že nepřistoupí na dohodu, pokud bude doba pro odstavení posledních reaktorů delší než 30 let od jejich uvedení do provozu.⁵⁰ Obhájcem „zelených ideálů“ byl v rámci těchto jednání ministr životního prostředí Jürgen Trittin, pod jehož ministerstvo mimo jiné agenda jaderné energie spadala. Spolkovému kancléři však přišly Trittinovi požadavky příliš radikální, a tak ho vyřadil z vyjednávání a převzal jeho agendu do vlastních rukou.⁵¹ Schröder pozval zástupce koncernů do kancléřského sídla k soukromému rozhovoru s cílem dojednat s nimi po dlouhotrvajícím neúspěšném vyjednávání konečnou dohodu. Ministr hospodářství Müller, ochotný vyjít energetickým subjektům do určité míry vstříc, byl na toto zasedání přizván, Trittin k jednacímu stolu pozván nebyl. Tato skutečnost vzbudila v zelených kruzích velký odpor.⁵²

Dne 14. června 2000 byla podepsána „Dohoda mezi spolkovou vládou a energetickými podniky“. Signatáři se shodli na průměrné celkové době provozu 32 let, která sloužila jako základ, ze kterého bylo vypočítáváno maximální množství proudu, které jednotlivé jaderné elektrárny ještě mohou vyprodukovat (tzv. Reststrommengen, viz tabulka č. 1 v příloze).⁵³ Limit tak byl uvalen pouze na produkci a ne na provozní dobu ve smyslu kalendářních let. Doba 32 let tak sloužila pouze jako nominální základ pro výpočet zbývajících možné produkce a nebyla ani ve smlouvě mezi vládou a podniky či v samotné novele atomového zákona zakotvena⁵⁴. Skutečnost, že se energetickým koncernům podařilo omezit limit pouze na objem zbývajících produkce a ne na počet let, kdy mohou ještě dané podniky operovat, pro ně byla velkým vyjednávacím úspěchem a koncernům tak byl ponechán velký manévrovací prostor. Vycházelo se z toho, že by poslední jaderná elektrárna měla být odpojena ze sítě v roce 2021.⁵⁵ Celková doba provozu jaderných elektráren však mohla stanovenou hranici 32 let snadno překročit, jelikož bylo dojednáno, že objem přidělené zbývajících produkce je možné mezi

---

⁵⁰ Rüdiger, „Phasing out Nuclear Energy in Germany“, 64.

⁵¹ „Schröder nimmt Trittin Atompolitik aus der Hand“, *Die Welt*, <http://www.welt.de/print-welt/article629475/Schroeder-nimmt-Trittin-Atompolitik-aus-der-Hand.html> (staženo 25. 3. 2016).

⁵² Hendrik Munsberg, „Abschied vom Atomstrom“, *Der Spiegel*, <http://www.spiegel.de/spiegel/print/d-8452409.html> (staženo 25. 3. 2016).

⁵³ Rüdiger, „Phasing out Nuclear Energy in Germany“, 67.

⁵⁴ „Vereinbarung zwischen der Bundesregierung und den Energieversorgungsunternehmen vom 14. Juni 2000“, Bundesministerium für Umwelt, Naturschutz, Bau und Reaktorsicherheit, <http://www.bmub.bund.de/fileadmin/bmu-import/files/pdfs/allgemein/application/pdf/atomkonsens.pdf> (staženo 25. 3. 2016).

⁵⁵ Edgar Wolfrum, *Rot-Grün an der Macht, Deutschland 1998 - 2005* (München: Beck, 2013), 244.

jednotlivými jadernými elektrárnami přenášet⁵⁶ a také nebyla dopředu jasná doba, po kterou mohl být provoz každé z elektráren přerušen (např. z důvodu technické údržby a bezpečnostních kontrol). Bez omezení byl povolen přenos elektřiny ze starších zařízení na nové. V opačném směru byl přenos možný pouze za předpokladu, že ho schválily příslušné úřady⁵⁷. Při povoleném přenosu množství proudu a uvalení limitu pouze na objem produkce a ne na kalendářní roky tak mohla být prodlužována životnost nejmladších jaderných elektráren a poslední zařízení tak mohlo být odpojeno ze sítě mnohem později než v předpokládaném roce 2021.⁵⁸

Další část dohody zavazovala energetické podniky k povinnosti zřídit v blízkosti jaderných elektráren meziúložiště pro jaderný odpad. Od 1. 7. 2005 tak měl být další transport jaderného odpadu omezen pouze na transport mezi meziúložištěm a konečným úložištěm jaderného odpadu. Vzhledem k tomu, že vláda nepovažovala ani jedno z dříve vybraných úložišť jaderného odpadu včetně Gorlebenu za vhodné, byli provozovatelé povinováni skladovat vyhořelé jaderné palivo v blízkosti jaderných elektráren do doby, než bude nalezeno vhodné úložiště. Toto omezení tak koncernům zakazovalo i další transport odpadu do zařízení na zpracování jaderného paliva.⁵⁹

Z této dohody sjednané mezi vládou a energetickými podniky vycházeli zákonodárci při vypracování „Zákona o nařízeném ukončení komerčního využívání jaderné energie k produkci elektrické energie“⁶⁰, v němž byl ústup od jádra právně zakotven, a novelizoval tak původní atomový zákon. Jednotlivé body dohody byly do tohoto zákona přeneseny a, mimo výše zmíněné, v něm byly zakotveny body následující. Zákon zavedl povinné navýšení jistiny, kterou energetické koncerny ručí v případě jaderné havárie či jiných škod způsobených provozem jejich zařízení, a to z 500 milionů na 5 miliard německých marek (cca. 2,5 miliard Euro). Dále byla zavedena povinnost, provádět každých deset let pravidelné bezpečnostní kontroly.⁶¹

---

⁵⁶ „Vereinbarung zwischen der Bundesregierung und den Energieversorgungsunternehmen vom 14. Juni 2000“, Bundesministerium für Umwelt, Naturschutz, Bau und Reaktorsicherheit, 4.

⁵⁷ A to Bundesministerium für Umwelt, Naturschutz und Reaktorsicherheit, dále Bundeskanzleramt a Bundesministerium für Wirtschaft und Technologie.

⁵⁸ „Gesetz zur geordneten Beendigung der Kernenergienutzung zur gewerblichen Erzeugung von Elektrizität“, Bundesministerium für Wirtschaft und Energie, <https://www.bmwi.de/BMWi/Redaktion/PDF/A/gesetz-beendigung-kernenergienutzung,property=pdf,bereich=bmwi2012,sprache=de,rwb=true.pdf> (staženo 25. 3. 2016).

⁵⁹ „Vereinbarung zwischen der Bundesregierung und den Energieversorgungsunternehmen vom 14. Juni 2000“, Bundesministerium für Umwelt, Naturschutz, Bau und Reaktorsicherheit, 8.

⁶⁰ „Gesetz zur geordneten Beendigung der Kernenergienutzung zur gewerblichen Erzeugung von Elektrizität“, Bundesministerium für Wirtschaft und Energie.

⁶¹ Ibid.

Novela zákona pozměňuje atomový zákon a uvaluje limit na dříve neomezenou produkci elektrické energie. Nově tak každému zařízení vyprší provozní povolení v případě, že dosáhne maximálního stanoveného či v důsledku přenosu navýšeného/sníženého objemu produkce. Novela zákona vešla v platnost roku 2002 a plně změnila jeho původní účel. Pokud původní atomový zákon komerční využívání jaderné technologie zavedl, tak tato novela cílila na ukončení této činnosti.⁶²

Tato dohoda, pro níž se v německých médiích vžil pojem „Atomkonsens“ neboli jaderný konsensus, přinášela oběma smluvním stranám určité výhody. Pro vládní stranu bylo pozitivní, že díky vícestranným dohodám s energetickými podniky bylo zaručeno, že vládní jadernou politiku právně nenapadnou. Také bylo i ulehčeno daňovým poplatníkům, kteří by v opačném případě byli finančně zatíženi. Pro energetické subjekty přinášel jaderný konsensus vládní závazek, že budou moci i nadále provozovat výdělečnou činnost bez toho, aby byly jakkoli diskriminovány státními zásahy. V tomto kontextu připadala v úvahu např. daň z jaderného paliva (Brennelementesteuer), jejíž zavedení bylo již dlouho prosazováno Zelenými. Tento závazek byl však následně porušen černo-žlutou vládou. Vzhledem k tomu, že nebyl dojednán rychlý ústup od této technologie, nepovažovaly energetické koncerny dohodu za ukončení činnosti jaderných elektráren, nýbrž spíše za záruku od vlády, která jim i nadále garantovala dlouhý a ničím nerušený provoz těchto zařízení.⁶³

Pro oba koaliční partnery byla výsledná dohoda daleko za jejich původními očekáváním a již dříve deklarovanými závazky. SPD na sjezdu v Norimberku v roce 1986 nejprve prosazovala odstoupení od jádra do deseti let. Zelení postupně zmírňovali své požadavky, a tak po prvotně zastávaného požadavku okamžitého ukončení elektráren přistoupili na maximální celkovou dobu provozu elektráren čítající 30 let. Ani tato lhůta, která byla pro Zelené obrovským ústupkem, však nebyla dojednána. „Atomkonsens“ byl tak největší prohrou právě pro Zelené, kteří od počátku zastávali nejradikálnější požadavky, a proto se z jejich pohledu dojednaný výsledek zdál nejvíce neuspokojivý. Též zde hrálo velkou roli to, že pro Zelené byl „Atomausstieg“ esenciálním tématem, na jehož úspěšném provedení byl závislý i budoucí úspěch této strany. Pro SPD tento fakt naopak neplatil, strana považovala za centrální bod svého programu spíše sociální problematiku.

---

⁶² Ibid.

⁶³ Timo Hohmuth, *Die atomrechtspolitische Entwicklung in Deutschland seit 1980: Darstellung, Analyse, Materialien* (Berliner: Wissenschafts-Verlag, 2014), 57.

Největší kritiku tak sklidila právě strana Zelených a to především ze strany protijaderných hnutí, kteří byli zastánci původních zelených ideálů, ze kterých vláda musela za účelem dosažení konsensu částečně slevit. Nejsilnější kritika mířila na neexistenci žádného pevného termínu, kdy měly být poslední jaderné elektrárny staženy ze sítě.⁶⁴ Tento nedostatek činil dohodu v očích kritiků nezávaznou a relativizoval původní požadavek koalice závazným a nezvratným způsobem dojednat ústup od jaderné energie.

Koalici se nepodařilo prosadit, aby byl provoz prvních jaderných elektráren ukončen již v jejich prvním legislativním období. Reálné výsledky jimi nově nastolené jaderné politiky se dostavily až v jejich druhém volebním období (2002-2005), přičemž roku 2003 byl ukončen provoz jaderné elektrárny Stade a o dva roky později provoz elektrárny Obrigheim.⁶⁵

Opoziční strany CDU/CSU a FDP nahlížely na nové směřování jaderné politiky pod rudo-zelenou koalicí s nelibostí. CDU/CSU se otevřeně stavěla proti vládní politice a tedy proti ukončení činnosti jaderných elektráren v dohledné době. Strana stále trvala na nutnosti využívání jaderné energie v rámci energetického hospodářství a to zejména kvůli zajištění cenové stability, nenavyšování emisního zatížení, které by vzniklo příliš rychlým vyřazením jádra z energetického mixu, a nakonec kvůli snižování energetické závislosti SRN na dodávkách energetických surovin. Podle nich mělo být energetické hospodářství i nadále primárně založeno na fosilních zdrojích a jádru při současném navyšování podílu OZE.⁶⁶ Unie označila ústup rudo-zelené koalice za „historickou chybu“ a zdůraznila, že v případě nástupu k moci v politice odklonu od jádra v žádném případě nebudou pokračovat.⁶⁷

I opoziční strana FDP zastávala tradiční nezměněný projaderný kurs. Tvrdila, že z klimatických důvodů si Německo nemůže dovolit urychlené odpuštění jaderné technologie. Jaderná energie by podle nich měla být využívána po dobu nezbytně nutnou a to do doby, než se najde její odpovídající náhrada.⁶⁸ Díky silné opozici proti vládní politice, pocházející od dvou opozičních stran, bylo nejisté, zda nastolená politika bude dlouhodobě udržitelná.

---

⁶⁴ Rüdiger, „Phasing Out Nuclear Energy in Germany.“, 68.

⁶⁵ Radkau, Hahn, „Aufstieg und Fall der deutschen Atomwirtschaft“, 354.

⁶⁶ Nigrin et al., „Německo bez jádra? SRN na cestě k odklonu od jaderné energie“, 36.

⁶⁷ „Nach dem Atomkonsens: Die Grünen zoffen sich“, Spiegel online, <http://www.spiegel.de/politik/deutschland/nach-dem-atomkonsens-die-gruenen-zoffen-sich-a-81045.html> (staženo 25. 3. 2016).

⁶⁸ Prášil, „Zahraniční politika Německa na začátku 21. Století“, 105.

2.1 Krátkodobý dopad ústupu od využívání jaderné energie na strukturu produkce elektrické energie (2002-2006)

Nyní si budu klást otázku, jak se projevila jaderná politika rudo-zelené vlády, která v roce 2002 právně uzákonila „Atomausstieg“ neboli postupné vyřazení jádra z energetického mixu SRN, ve struktuře produkce elektrické energie v Německu. Pozorován bude vývoj zastoupení jednotlivých energetických surovin v mixu a to v krátkodobém rozsahu, který je za prvé vymezen počátkem uzákonění ústupu od jádra a za druhé omezen legislativním obdobím, kdy byla rudo-zelená koalice u moci. Jelikož poslední jaderná elektrárna, jejíž provoz byl ukončen ještě v rámci druhého legislativního období vlády, byla odpojena v roce 2005, bude do pozorování zahrnut i rok následující, aby bylo možné pozorovat, jak se tento jev do produkce elektřiny projevil. Pozorování tedy proběhne v časovém období mezi lety 2002 a 2006 a bude tak zkoumána krátkodobá účinnost vládní politiky v oblasti jaderné energie. V následující kapitole bude toto pozorování provedeno i u druhého ústupu od jádra implementovaného černo-žlutou vládou v roce 2011 a v závěru tak bude možné komparovat akceschopnost vládních energetických politik v oblasti jaderné energie.

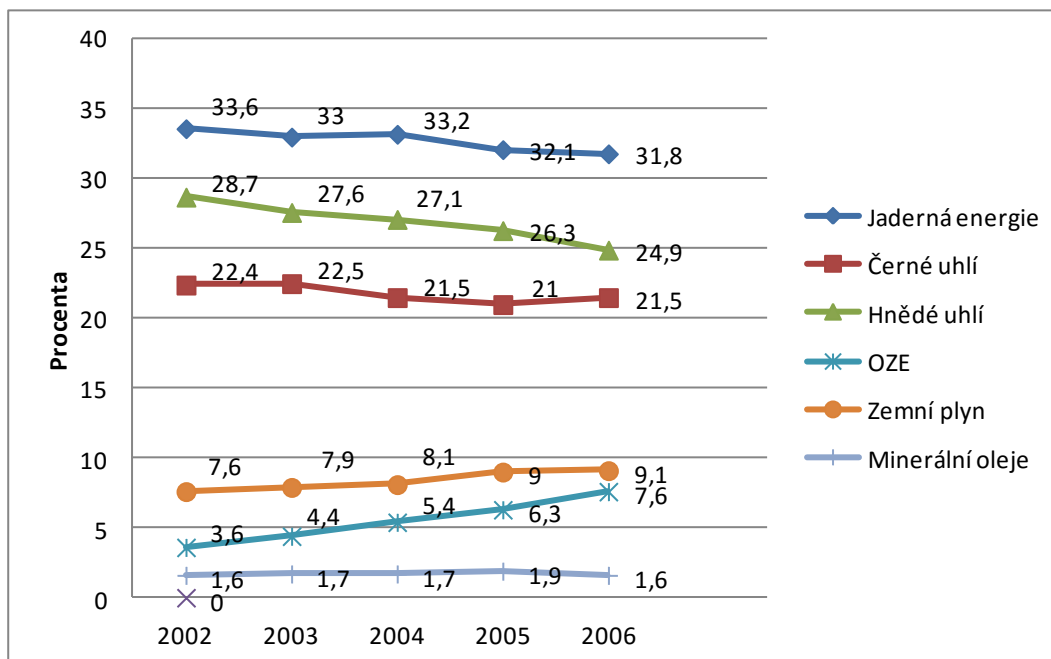
Při bližším pohledu na vývoj jaderné energie (viz graf č. 1) v již výše definovaném časovém rozsahu zjistíme, že neprodělal žádný výraznější pokles. Při porovnání jejího podílu v energetickém mixu mezi lety 2002 a 2006 zaznamenáme pokles ze 33,6 % na 31,8 % a to tedy o 1,8 procentního bodu. Tento vývoj se dá vysvětlit právě vládní politikou, která díky nastavenému kursu odstupu od jádra v roce 2003 vyřadila ze sítě jadernou elektrárnu Stade a v roce 2005 zas elektrárnu Obrigheim. Přes to všechno se však jedná o pokles drobný, který nebylo obtížné nahradit z jiných zdrojů a to především ze zdrojů obnovitelných, jejichž vývoj zaznamenává v tomto období stabilní růst. OZE byly vládou silně podporované a to například zákonem „Erneuerbaren-Energien-Gesetz“, jehož účelem byla integrace OZE do energetického trhu.⁶⁹ Od roku 2002, kdy byl podíl OZE na produkci elektrické energie 3,6 %, se jejich podíl zvýšil až na 7,6 % v roce 2006, tedy více jak na dvojnásobek původní hodnoty. Další drobný nárůst je zaznamenán i v oblasti podílu zemního plynu a to ze 7,6 % v roce 2002 na hodnotu 9,1 % v roce 2006, jedná se tedy o nárůst o 1,5 %. Zajištění stabilních dodávek zemního plynu bylo jednou z priorit koalice a tak bylo za jejich vlády posíleno

---

⁶⁹ Severin Fischer, „Außenseiter oder Spitzenreiter? Das ‚Modell Deutschland‘ und die europäische Energiepolitik“, in Johannes Piepenbrink (ed.), *Ende des Atomzeitalters? Von Fukushima in die Energiewende* (Bonn: Bundeszentrale für Politische Bildung, 2012), 16.

německo-ruské partnerství v energetické oblasti. Spolkový kancléř Gerhard Schröder otevřeně podporoval společný projekt ruských a německých energetických podniků - výstavbu plynovodu Nord Stream, který zajišťuje přímé dodávky této suroviny do Německa.⁷⁰

Graf č. 1: Vývoj produkce elektrické energie podle jednotlivých zdrojů v období 2002-2006

Vlastní grafické zpracování na základě: „Energiedaten“, Bundesministerium für Wirtschaft und Energie, <https://goo.gl/upWGLa> (staženo 24. 3. 2016), list 23.

Vývoj ostatních zdrojů je buď klesající, jako v případě hnědého uhlí, nebo stabilní jako vývoj černého uhlí a minerálních olejů. Jaderná politika rudo-zelené vlády se tedy z krátkodobého hlediska ve struktuře produkce elektřiny nijak výrazně neprojevila. Vzhledem k odstavení pouze dvou jaderných elektráren, v rámci dvou legislativních období rudo-zelené koalice byl výpadek podílu jádra na produkci elektřiny mezi lety 2002 a 2006 drobný (1,8 %) a byl nahrazen nárůstem podílu OZE o 4 % a zemního plynu o 1,5 %.

⁷⁰ Marcela Cupalová, „Energetická bezpečnost EU“, in *Energetická bezpečnost - geopolitické souvislosti* (Praha: Professional Publishing, 2008), 179.

3. Jaderná politika velké a černo-žluté koalice do havárie ve Fukušimě

Spolkové volby roku 2005 přinášely řadu nejistot ohledně budoucího vývoje jaderné politiky nastavené rudo-zelenou koalicí. CDU/CSU a FDP se totiž stavěly k dosavadní vládní politice nesouhlasně a artikulovaly přání rudo-zelenou koalicí nastavený kurs revidovat. Obě strany tak prosazovaly prodloužení životnosti jaderných elektráren.⁷¹ V křesťansko-demokratických kruzích však od doby uzákonění prvního ústupu od jádra došlo k určitému zmírnění postoje vůči rudo-zelené jaderné politice. Ve volebním programu ke spolkovým volbám 2005 již tato strana neartikuluje záměr plně zvrátit rudo-zelenou politiku, nýbrž se omezuje na její dílčí revizi. Životnost jaderných elektráren tak měla být podle jejich názoru prodloužena po dobu, kdy bude zajištěna jejich nejvyšší možná bezpečnost.⁷²

Když spolu do vlády po spolkových volbách 2005 zasedly SPD a CDU/CSU, nastal ve spolkové jaderné politice pat. CDU/CSU tak měla po několika letech v opozici najít shodu v otázce jaderné politiky s iniciátorem „Atomausstiegu“ z roku 2002, s jehož politikou nesouhlasila. Obě strany zastávaly odlišné pozice v oblasti budoucí role jádra v německém energetickém hospodářství,⁷³ a tak jaderné politice nevěnovaly větší pozornost. V rámci energetické politiky se tak věnovaly spíše zvýšené podpoře OZE. Z důvodů názorové diskrepance panující mezi koaličními partnery tak ústup od jádra dojednaný z roku 2002 zůstal další čtyři roky v nezměněné podobě v platnosti.⁷⁴

Následující spolkové volby v roce 2009 přivedly k moci novou vládní konstelaci a to křesťanské demokraty a liberály, tedy strany, které se stavěly vůči nastavenému kursu zrychleného odstupu od jádra skepticky. Již před těmito volbami zdůraznila kancléřka Angela Merkel svůj záměr pokusit se v nové koalici dojednat prodloužení činnosti jaderných elektráren.⁷⁵ V nové křesťansko-liberální koalici panovala shoda ohledně budoucího využívání jaderné energie. Strany se shodly na nutnosti prodloužení činnosti jaderných elektráren, dále požadovaly dobudování úložiště jaderného odpadu v Gorleben a vypracování nového energetického konceptu.⁷⁶

---

⁷¹ Prášil, „Zahraniční politika Německa na začátku 21. Století“, 105.

⁷² Nigrin et al., „Německo bez jádra? SRN na cestě k odklonu od jaderné energie“, 36, 38.

⁷³ Radkau, Hahn, „Aufstieg und Fall der deutschen Atomwirtschaft“, 355.

⁷⁴ Illing, „Energiepolitik in Deutschland, die energiepolitischen Maßnahmen der Bundesregierung 1949-2013“, 222.

⁷⁵ Nigrin et al., „Německo bez jádra? SRN na cestě k odklonu od jaderné energie“, 42.

⁷⁶ Ibid., 44-45.

Prodloužení provozu jaderných elektráren proběhlo na základě dohody uzavřené mezi vládou a energetickými koncerny.⁷⁷ Jelikož byl díky tomuto prodloužení podnikům umožněn vyšší zisk z jejich provozované činnosti, prosadila si vláda částečné odčerpání tohoto zisku do státní kasy a to v podobě dodatečné daně z jaderného paliva. Tyto příjmy měly být alokovány do výzkumných projektů a výstavby elektráren využívajících OZE.⁷⁸ Prodloužené využívání jaderné energie tak mělo podle vlády přispět k zrychlenému rozvoji OZE.

Životnost jaderných elektráren tak měla být prodloužena v průměru o 12 let. Provozní doba starších elektráren uvedených do provozu před rokem 1980 byla prodloužena průměrně o 8 let a zařízení uvedených do provozu po tomto datu pak o 14 let. Podle této novely atomového zákona, která vstoupila v platnost v prosinci 2010, by byla poslední jaderná elektrárna odpojena ze sítě krátce před rokem 2040.⁷⁹ V novele atomového zákona nebylo prodloužení jaderných elektráren ošetřeno omezením provozní doby ve smyslu kalendářních let, nýbrž limitem uvaleným na množství elektřiny, které jsou jednotlivé zařízení oprávněny vyprodukovat. Dodatečné množství elektřiny, které bylo zařízením přiděleno černo-žlutou vládou, se tak přičetlo k původnímu množství, které jim bylo přiděleno v kontextu ústupu od jádra v roce 2002.⁸⁰

Vláda tímto rozhodnutím revidovala odklon iniciovaný rudo-zelenou koalicí. Podle mého názoru se však nejednalo o jeho úplné zrušení neboli „Ausstieg aus dem Ausstieg“ (ústup od ústupu), jak se tomuto kroku černo-žluté vlády přezdívalo v německých médiích. Účel zákona, který byl rudo-zelenou koalicí změněn, totiž zůstal zachován. Od roku 2002 tak zákon podle § 1 stále cílil na ukončení komerčního využívání jaderné energie k výrobě elektřiny a zakazoval novou jadernou výstavbu.⁸¹ Kurs odstupu od jaderné energie tak i po této revizi zůstal zachován, byl jen značně prodloužen.

---

⁷⁷ Radkau, Hahn, „Aufstieg und Fall der deutschen Atomwirtschaft“, 359.

⁷⁸ Illing, „Energiepolitik in Deutschland, die energiepolitischen Maßnahmen der Bundesregierung 1949-2013“, 237.

⁷⁹ Radkau, Hahn, „Aufstieg und Fall der deutschen Atomwirtschaft“, 358,360.

⁸⁰ „Elftes Gesetz zur Änderung des Atomgesetzes“, Bundesministerium für Umwelt, Naturschutz, Bau und Reaktorsicherheit, http://www.bgbl.de/xaver/bgbl/start.xav?startbk=Bundesanzeiger_BGBI&bk=Bundesanzeiger_BGBI&start=*%255B@attr_id=%2527bgbl110s1814.pdf%2527%255D#__bgbl__%2F%2F*%5B%40attr_id%3D%27bgbl110s1814.pdf%27%5D__1459424473245 (staženo 30. 3. 2016).

⁸¹ Ibid.

Odložení ukončení provozu jaderných elektráren bylo součástí nového energetického konceptu ze září 2010. Tento koncept byl vypracován s vizí do roku 2050 a měl dovést Německo do věku obnovitelných energií. Právě ty měly být v budoucnosti páteří celého energetického hospodářství SRN. V konceptu si vláda stanovila klimatické cíle, které hodlala dodržet.⁸² Právě dosažením požadovaných ambiciózních klimatických cílů, a to konkrétně snížením produkce skleníkových plynů o 40 % do roku 2020 a o 80 % do roku 2050 oproti roku 1990,⁸³ vláda zdůvodňovala nutnost prodloužení provozu jaderných elektráren. Mimo to byl vyzdvihován pozitivní vliv využívání jaderné energie na hospodářskou stabilitu a nenařezávání závislosti SRN na importech energetických surovin.⁸⁴

Jádro tak nebyla křesťanskými demokraty ani liberály do budoucnosti přikládána žádná výrazná role. Bylo na něj nahlíženo jako na přechodnou technologii, jejíž využití je však v dané době nezbytné. Mělo být součástí energetického mixu Německa do doby, dokud ho nebudou schopny efektivně nahradit OZE.

Jelikož dozor nad jadernými reaktory náležel jednotlivým spolkovým zemím, zastávaly země názor, že by do hlasování o zákonu o prodloužení provozní doby jaderných elektráren měla být zapojena i Spolková rada (Bundesrat). Vláda však neměla ve Spolkové radě většinu, a tak prosadila zákon bez začlenění Spolkové rady do spolurozhodování. Jelikož země považovaly legislativní proces za protiprávní, podaly žalobu k Ústavnímu soudu. Soud však vzhledem ke změně politického kursu spojeného s jadernou havárií v japonské Fukušimě nemusel rozhodovat, jelikož zákon o prodloužení činnosti jaderných elektráren ani nestačil vejít v platnost.⁸⁵

4. Druhý ústup od jaderné energie černo-žluté koalice

Překvapivá změna politické situace nastala v důsledku jaderné havárie, která se odehrála na severovýchodě Japonska 11. března 2011. Jaderná elektrárna Fukušima Daiči byla v důsledku zemětřesení zasažena vlnou tsunami, která způsobila rozsáhlé škody na lidských životech a následky této havárie zanechaly celý přiléhající region

---

⁸² „Energiekonzept für eine umweltschonende, zuverlässige und bezahlbare Energieversorgung“, Bundesministerium für Wirtschaft und Technologie, <https://www.bmwi.de/BMWi/Redaktion/PDF/E/energiekonzept-2010.property=pdf.bereich=bmwi2012.sprache=de.rwb=true.pdf>, 3-4.

⁸³ Ibid., 5.

⁸⁴ Nigrin et al., „Německo bez jádra? SRN na cestě k odklonu od jaderné energie“, 40-42.

⁸⁵ Illing, „Energiepolitik in Deutschland, die energiepolitischen Maßnahmen der Bundesregierung 1949-2013“, 241.

neobyvatelný.⁸⁶ Tato událost měla silné psychologické důsledky pro země, které dlouhodobě jadernou energii ke komerčním účelům využívaly. Jednou z těchto zemí byla právě Spolková republika Německo, kde strach z rizik spojených s využíváním této technologie vedl ke konsolidaci v Evropě nevídaně silného protiatomového hnutí. Již po vládním rozhodnutí z roku 2010 o prodloužení provozu jaderných elektráren rostla nespokojenost četných řad obyvatelstva s tímto krokem, a tak i tlak na vládu toto rozhodnutí zrušit. Po událostech v japonské Fukušimě se tento efekt mnohokrát znásobil a protiatomové hnutí využilo této příležitosti pro formulování požadavku konečného ústupu od jaderné energie.

Kancléřka Angela Merkel již den po této havárii navodila budoucí ústupový kurs, když vyjádřila své zděšení z faktu, že ani v zemi s vysokými bezpečnostními standardy a vysokou technologickou vyspělostí, nemůže být zabráněno nukleárním následkům živelných katastrof, a prohlásila, že tato skutečnost sebou nese důsledky pro budoucí využívání této technologie v Německu.⁸⁷ Angela Merkel, která dříve patřila k zastáncům jaderné energie, krátce po fukušimské havárii radikálně přehodnotila názor na tuto problematiku⁸⁸ a stala se v rámci vládní koalice iniciátorem druhého německého odstupu od jaderné energie.

Tři dny po havárii 14. března oznámila vláda tříměsíční moratorium, které nařizovalo podrobení všech jaderných elektráren bezpečnostní kontrole a dočasné odebrání provozního povolení sedmi nejstarším jaderným elektrárnám⁸⁹ a elektrárně Krümmel, která z technických důvodů již delší dobu nebyla v provozu.⁹⁰ Vláda si touto cestou vyhradila dobu na rozmyšlenou, kdy měla zvažovat budoucí směřování energetické politiky země.

Ačkoliv se rizikovost německých jaderných elektráren v důsledku havárie v japonské Fukušimě nikterak nezměnila, změnilo se vnímání tohoto možného rizika. Tato skutečnost vedla 26. března k nejspíše největším masovým demonstracím protijaderně naladěného segmentu obyvatelstva v dějinách SRN, kdy po celé zemi

---

⁸⁶ Radkau, Hahn, „Aufstieg und Fall der deutschen Atomwirtschaft“, 360.

⁸⁷ „Pressestatements von Bundeskanzlerin Angela Merkel und Bundesminister Guido Westerwelle zum Erdbeben in Japan am 12. März 2011“, Die Bundesregierung, <http://web.archive.org/web/20110315072333/http://www.bundesregierung.de/Content/DE/Mitschrift/Pressekonferenzen/2011/03/2011-03-12-pk-kanzleramt-japan.html> (staženo 30. 3. 2016).

⁸⁸ „Das war’s“, Der Spiegel, <http://www.spiegel.de/spiegel/print/d-77855753.html> (staženo 30. 3. 2016).

⁸⁹ Biblis A, Biblis B, Neckarwestheim, Brunsbüttel, Isar 1, Unterweser, Philippsburg 1

⁹⁰ Radkau, Hahn, „Aufstieg und Fall der deutschen Atomwirtschaft“, 362.

demonstrovalo okolo čtvrt milionu lidí.⁹¹ Ti vyzývali vládu ke změně jejich jaderné politiky a k co nejrychlejšímu odstoupení od jádra. Zanedlouho se tak všechny parlamentní strany shodly na nutném odklonu od jaderné energie.

SPD vznesla pár dní po havárii požadavek na vypnutí nejstarších reaktorů, které byly z technického hlediska podobné těm ve Fukušimě. Strana Die Linke (Levice) byla ve svých požadavcích nejvíce radikální ze všech politických stran přítomných ve sněmu a požadovala okamžité odstoupení od jádra. Zeleným nestačil pouhý návrat k jimi prosazenému scénáři ústupu, nýbrž prosazovali jeho zrychlenou podobu a to konkrétně okamžité odpojení sedmi nejstarších jaderných elektráren a elektrárny Krümmel a konečný odstup od využívání jaderné energie do roku 2017.⁹²

V samotné koalici nebyl ústupový kurs navozený kancléřkou Merkel nesporný a názory na budoucí vývoj jaderné energetiky byly nejednotné. Mnozí politici, jako Guido Westerwelle (FDP), Erwin Huber (CSU), Reiner Brüderle (FDP) a další, se od ústupového kursu kancléřky distancovali.⁹³

Pro zhodnocení různých scénářů budoucí energetické politiky země byly svolány dvě komise a to Komise pro bezpečnost reaktorů (Reaktor-Sicherheitskommission) a Etická komise, jejichž výsledné zprávy měla zohlednit vláda při svém následujícím rozhodování o podobě jaderné politiky země. Komise pro bezpečnost reaktorů zveřejnila svou zprávu v polovině května a konstatovala, že bezpečnostní standardy německých jaderných elektráren jsou vysoké, ale že sedm nejstarších postrádá určité novější bezpečnostní prvky, a to např. ochranu před leteckými haváriemi.⁹⁴ Druhá komise s názvem „Ethikkommission für eine sichere Energieversorgung“ (Etická komise pro bezpečné energetické zásobování), vedená bývalým ministrem životního prostředí Klausem Töpferem, měla zhodnotit rizika jaderné energie ze společenské a etické stránky.⁹⁵ V závěrečné zprávě z konce května uvedla, že existuje mnoho etických dilemat v oblasti komerčního využívání jaderné energie, jako jsou rizika jaderné havárie a problémy ohledně budoucího nakládání s jaderným odpadem.⁹⁶ Komise doporučila vládě odstoupit od využívání této technologie do deseti let.⁹⁷

---

⁹¹ „Rekord Demo in Deutschland: Atomstreit trifft Koalition mit voller Wucht“, Der Spiegel, <http://www.spiegel.de/politik/deutschland/rekord-demos-in-deutschland-atomstreit-trifft-koalition-mit-voller-wucht-a-753371.html> (staženo 30. 3. 2016).

⁹² Nigrin et al., „Německo bez jádra? SRN na cestě k odklonu od jaderné energie“, 77.

⁹³ Radkau, Hahn, „Aufstieg und Fall der deutschen Atomwirtschaft“, 362.

⁹⁴ Schreurs, „The politics of phase-out“, 36-37.

⁹⁵ Radkau, Hahn, „Aufstieg und Fall der deutschen Atomwirtschaft“, 362.

⁹⁶ Schreurs, „The politics of phase-out“, 37.

⁹⁷ Nigrin et al., „Německo bez jádra? SRN na cestě k odklonu od jaderné energie“, 80.

Na základě zprávy Etické komise se vláda 30. května shodla na ústupu od jádra do roku 2022. Toto odstoupení mělo podle vlády probíhat tak, že osm jaderných elektráren odstavených na základě vládního moratoria se už do provozu nevrátí. Zbývajících devět jaderných elektráren mělo být odpojeno ze sítě ve dvou várkách. Provoz prvních šesti tak měl být ukončen do roku 2021 a zbylých tří do roku 2022.⁹⁸ Tento scénář ústupu od jaderné energie by tak pro německé energetické hospodářství znamenal výraznou ztrátu velkého množství instalované kapacity během velmi krátkého období. Tato skutečnost se proto nelíbila opozici, která požadovala postupné odpojování jaderných elektráren a ne hromadné, jak jej vláda sama deklarovala. Vzhledem k tomu, že černo-žlutá vláda chtěla dosáhnout širokého politického konsensu v oblasti budoucí jaderné politiky, zahrnula do vyjednávání o ústupu od jádra i Spolkovou radu. Za účelem dosažení dohody, započala vláda rozhovory i s ministerskými předsedy jednotlivých spolkových zemí, kteří většinově prosazovali postupný scénář ústupu. Dne 3. června 2011 se spolkové země prosadily a vymohly si postupné odpojování elektráren s tím, že jaderná zařízení měla být stažena ze sítě v pěti fázích a to v letech 2015, 2017, 2019, 2021 a 2022.⁹⁹

Vláda tentokrát do vyjednávání o budoucnosti energetického hospodářství nezahrnula subjekty, kterých se to přímo týká, tedy samotné provozovatele jaderných elektráren. Vyjednávání se odehrálo pouze v rámci Spolkového sněmu a Spolkové rady. Bylo tedy dosaženo konsensu pouze na politické úrovni. Dohoda s energetickými podniky nebyla tentokrát vládou vůbec vyhledávána.¹⁰⁰

Dne 30. června 2011 odhlasoval Spolkový sněm zákon „Dreizehntes Gesetz zur Änderung des Atomgesetzes“, který atomový zákon novelizoval. Tato novela zrušila předchozí vládní politiku týkající se prodloužení životnosti jaderných elektráren. Dodatečné množství elektřiny, které vláda podnikům roku 2010 přidělila, jim bylo opět odebráno. Zákon dále definitivně zrušil provozní povolení jaderným elektrárnám, které byly během moratoria odpojeny ze sítě. Kromě poruchové elektrárny Krümmel se jednalo o zařízení uvedená do provozu před rokem 1980, která podle původního ústupového scénáře prosazeného rudo-zelenou vládou, měla být v době jaderné havárie ve Fukušimě již odstavena. Tímto se černo-žlutá vláda vrátila k původnímu scénáři

---

⁹⁸ „Merkel: Eine riesige Chance“, Frankfurter Allgemeine, <http://www.faz.net/aktuell/politik/energiepolitik/atomausstieg-bis-2022-merkel-eine-riesige-chance-1643205.html#/elections> (staženo 30. 1. 2016).

⁹⁹ „Die Energiewende 2011“, Landeszentrale für politische Bildung Baden-Württemberg, <http://www.lpb-bw.de/energiewende.html> (staženo 30. 3. 2016).

ústupu prosazeného rudo-zelenou vládou, kterému dlouhodobě obě koaliční strany silně oponovaly. Provoz zbylých jaderných elektráren byl omezen kombinací limitů uvalených na jejich provozní dobu a množství vyprodukované elektřiny. Při stanovení zbývajících množství elektřiny, které jednotlivé reaktory ještě mohly vyprodukovat, se černo-žlutá koalice navrátila zpět ke stejným limitům dojednaným rudo-zelenou vládou s energetickými podniky v roce 2000. Zákon navíc stanovuje konečná data pro definitivní ukončení provozu jednotlivých jaderných reaktorů.¹⁰¹ Nově je tak zákonem stanoveno, že provozní povolení provozovatelům jaderných elektráren vyprší ve chvíli, kdy jaderná zařízení buď vyprodukují přidělené množství energie, nebo množství energie, které se na základě přenosů navýšilo/snížilo, v každém případě však musí být jejich provoz ukončen nejpozději do vládou stanovených termínů (viz výše).

Jaderné elektrárny v Německu:

Zdroj: „Zukunft der Atomenergienutzung in Deutschland“, Freie Universität Berlin, http://www.fu-berlin.de/presse/publikationen/fundiert/archiv/2007_01/07_01_mez/index.html (staženo 25. 3. 2016).

¹⁰⁰ Wolfrum, „Rot-Grün an der Macht, Deutschland 1998-2005“, 245.

¹⁰¹ Nejpozději do 6. August 2011 - Kernkraftwerke Biblis A, Neckarwestheim 1, Biblis B, Brunsbüttel, Isar 1, Unterweser, Philippsburg 1 und Krümmel,
 Do 31. Dezember 2015 - Kernkraftwerk Grafenrheinfeld,
 Do 31. Dezember 2017 - Kernkraftwerk Gundremmingen B,
 Do 31. Dezember 2019 - Kernkraftwerk Philippsburg 2,
 Do 31. Dezember 2021 - Kernkraftwerke Grohnde, Gundremmingen C und Brokdorf,
 Do 31. Dezember 2022 - Kernkraftwerke Isar 2, Emsland und Neckarwestheim 2.

Novela zákona byla schválena spolu s dalšími sedmi zákony v rámci tzv. energetického balíčku (Energiepaket). Zákony obsažené v tomto balíčku sloužily až na novelu atomového zákona k realizaci opatření zakotvených v energetickém konceptu z roku 2010. Energetický koncept tak zůstal až na problematiku jaderné energie nezměněn.¹⁰² V červnu vydala vláda „Strategický papír k transformaci energetického hospodářství“ (Strategiepapier der Bundesregierung zur Energiewende), ve kterém potvrdila platnost cílů, ke kterým se v energetickém konceptu již dříve zavázala. Součástí těchto závazků je i cíl redukce skleníkových plynů.¹⁰³ Za účelem jeho dodržení argumentovala vláda před nehodou v japonské Fukušimě nutností využívání jaderné energie po nezbytně nutnou dobu. Zajímavá je proto protichůdnost vládních prohlášení, která i po rozhodnutí o urychleném odstranění jaderné energie z energetického mixu deklarují stejné cíle jako před ním.

Významná je též skutečnost, že ve vládních kruzích během velmi krátké doby došlo k radikální změně dlouhodobě zastávané jaderné politiky. I přes uvážení postupného poklesu podpory využívání jaderné energie ze strany křesťanských demokratů v průběhu několika posledních desetiletí, to byli i nadále oni, kteří vyzdvihovali jeho krátkodobou významnou roli v energetickém hospodářství Německa, a tak se společně s liberály situovali do role obhájce tohoto zdroje energie pro krátkodobý časový horizont. Je proto na místě klást si otázku, jaké motivy mohly přispět k tomuto zásadnímu přehodnocení dosavadní politiky. Jedním z těchto motivů mohly být volby, které se odehrály krátce po jaderné havárii ve Fukušimě a to 27. března 2011 ve dvou spolkových zemích – v Bádensku-Württembersku a Porýní-Falci.

Před těmito volbami byly pořádány masové demonstrace, jenž se zúčastnili zástupci četných řad obyvatelstva, kteří tak vyjadřovali svůj zvýšený nesouhlas s dosavadní politikou vlády. Tento zvýšený tlak ze strany občanské veřejnosti, v době kdy strany před nadcházejícími zemskými volbami bojovaly o přízeň občanů, mohl výrazně přispět k tomu, že Angela Merkel během velmi krátké doby zrušila rozhodnutí o prodloužení provozní doby jaderných elektráren a jí vedená koalice se stala zastáncem zrychleného ústupu od jádra. Vítězství ve volbách v Bádensku-Württembersku, v baště

---

¹⁰² „Energiepolitik: Erfolgreiche Energiewende nur im europäischen Kontext“, Sachverständigenrat Jahresgutachten 2011/12, http://www.sachverstaendigenrat-wirtschaft.de/fileadmin/dateiablage/download/ziffer/z364_z377j11.pdf (staženo 30. 3. 2016), 223.

¹⁰³ Severin Fischer, „Außenreiter oder Spitzenreiter? Das „Modell Deutschland“ und die europäische Energiepolitik“. in *Ende des Atomzeitalters? Von Fukushima in die Energiewende*, ed. Johannes Piepenbrink (Bonn: Bundeszentrale für Politische Bildung, 2012), 16.

křesťanských demokratů, kde CDU od roku 1953 nepřetržitě představovala ministerského předsedu,¹⁰⁴ bylo pro tuto stranu otázkou prestiže. Na názorový obrat vládní koalice může být tedy nahlíženo i jako na pokus vyhnout se hrozící volební porážce ve volbách v Bádensku-Württembersku. Když zároveň uvážíme krizi, která tehdy panovala ve straně FDP, se kterou křesťanští demokraté do té doby na zemské úrovni v Bádensku-Württembersku vládli, otevírala se CDU v případě volební prohry či nedostačujícího volebního výsledku pro jednobarevnou vládu možnost utváření nových koalic. To platilo zejména pro koalici se Zelenými, jejímu utvoření by v případě neprodělání názorového obratu v oblasti jaderné politiky CDU stála tato problematika v cestě. Rozhodnutí Angely Merkel o prosazení urychleného odstoupení od jaderné energie, proti kterému se křesťanští demokraté dlouhodobě stavěli, tak nemuselo odrážet pouze jejich vnitřní přesvědčení, nýbrž mohlo být podmíněno i silnými volebně taktickými motivy.¹⁰⁵

4.1 Právní dopady druhého ústupu od jádra

Jaderná politika černo-žluté vlády v návaznosti na jadernou havárii ve Fukušimě byla, co se právní stránky týče značně sporná. Energetickým koncernům bylo velmi náhle a bez jakéhokoli předchozího varování pomocí vládního moratoria odebráno provozní povolení k jimi vlastněným elektrárnám. Následně těchto osm odpojených elektráren již nebylo uvedeno do provozu. Tento dopředu neoznámený postup spolkové vlády, a především náhlá změna jejich dosavadní politiky, způsobila podnikatelským subjektům velké finanční škody. Proto tyto firmy podaly žaloby jak proti samotnému moratoriu, tak proti 13. novele atomového zákona a požadovaly náhradu za způsobené škody.

První skupina žalob se týkala tedy již výše zmíněného moratoria. Nejprve podala žalobu kvůli uzavření jaderné elektrárny Biblis A v rámci moratoria společnost RWE, a to ke Spolkovému správnímu soudu v Lipsku a Hessenskému správnímu soudu. Podle firmy jí vznikla neočekávaným uzavřením této elektrárny velká finanční ztráta, jejíž náhradu požaduje po státu. Oba soudy rozhodly v roce 2013, že ukončení činnosti jaderných elektráren pomocí moratoria bylo protiprávní, a že RWE tak může od Hessenska požadovat finanční náhradu až 200 milionů eur. Problémem moratoria totiž

---

¹⁰⁴ „Die "kleine Bundestagswahl" läuft“, Tagesschau, <https://www.tagesschau.de/inland/landtagswahlen-137.html> (staženo 30. 3. 2016).

¹⁰⁵ Hans-Jochen Luhmann, „Deutschlands Energiewenden: Motive und Auswirkungen für den europäischen Elektrizitätsmarkt“. in Johannes Piepenbrink (ed.), *Ende des Atomzeitalters? Von Fukushima in die Energiewende*, (Bonn: Bundeszentrale für Politische Bildung, 2012), 101.

bylo, že se právně opíralo o § 19 odst. 3 věta 2 Nr. 3 AtG , který umožňuje vládě pomocí nařízení odebrat provozní povolení provozovatelům elektráren. To platí ale pouze v případě, pokud je přinejmenším shledáno podezření na ohrožení života plynoucí z provozu jaderných zařízení. Takovéto podezření však shledáno nebylo a je velice nepravděpodobné, že by se německé jaderné elektrárny díky havárii, která se odehrála na druhé straně zeměkoule, staly rizikovějšími.¹⁰⁶

Po úspěšném soudním procesu s RWE se rozhodl i další subjekt podat žalobu na spolkovou vládu proti tříměsíčnímu odebrání provozního povolení v důsledku moratoria. Společnost E.on tak v říjnu roku 2014 podala žalobu k Zemskému soudu v Hannoveru za škody vzniklé odpojením jaderných elektráren Unterweser a Isar 1. Spor však stále ještě nebyl dořešen.¹⁰⁷

Další skupina žalob byla podána společnostmi E.on, RWE a Vattenfall proti 13. novele atomového zákona k Spolkovému ústavnímu soudu do Karlsruhe. Žaloby se týkaly též zásahu do vlastnických práv neboli zkrácení provozní doby jaderných elektráren, která jim byla tři měsíce před moratoriem vládou garantována.¹⁰⁸ Soukromé subjekty, např. Vattenfall, podnikly rozsáhlé investice v domnění, že zařízení budou delší dobu v provozu. Tyto prostředky byly však následkem nové politiky vlády ztraceny. Soudní proces byl zahájen v polovině března 2016, rozsudek však ještě nebyl vynesen.¹⁰⁹

Švédský podnik Vattenfall, jehož investice jsou chráněny Energetickou chartou, kterou Německo samo podepsalo, zažaloval německou vládu u rozhodčího soudu v americkém Washingtonu a požaduje náhradu za odpojené elektrárny Krümmel a Brunsbüttel. I tento proces je stále otevřený. Vláda však počítá s dalším projednáváním tohoto sporu v létě 2016.¹¹⁰

Poslední skupina žalob byla energetickými podniky podána v důsledku s pokračujícím vymáháním daně z jaderného paliva, která byla zavedena v souvislosti s původním prodloužením provozu jaderných elektráren koalicí CDU/CSU a FDP. I po

---

¹⁰⁶ Hohmuth, „Die atomrechtspolitische Entwicklung in Deutschland seit 1980: Darstellung, Analyse, Materialien“, 72-73.

¹⁰⁷ *Kettenreaktion vor Gericht*“, *Süddeutsche Zeitung*, <http://www.sueddeutsche.de/wirtschaft/klagen-wegen-atomausstieg-kettenreaktion-vor-gericht-1.2155833> (staženo 30. 3. 2016).

¹⁰⁸ Nadine Göppner, *Vorgeschichte und Entstehung des Atomgesetzes* (Frankfurt am Main: PL Acad. Research, 2013), 272.

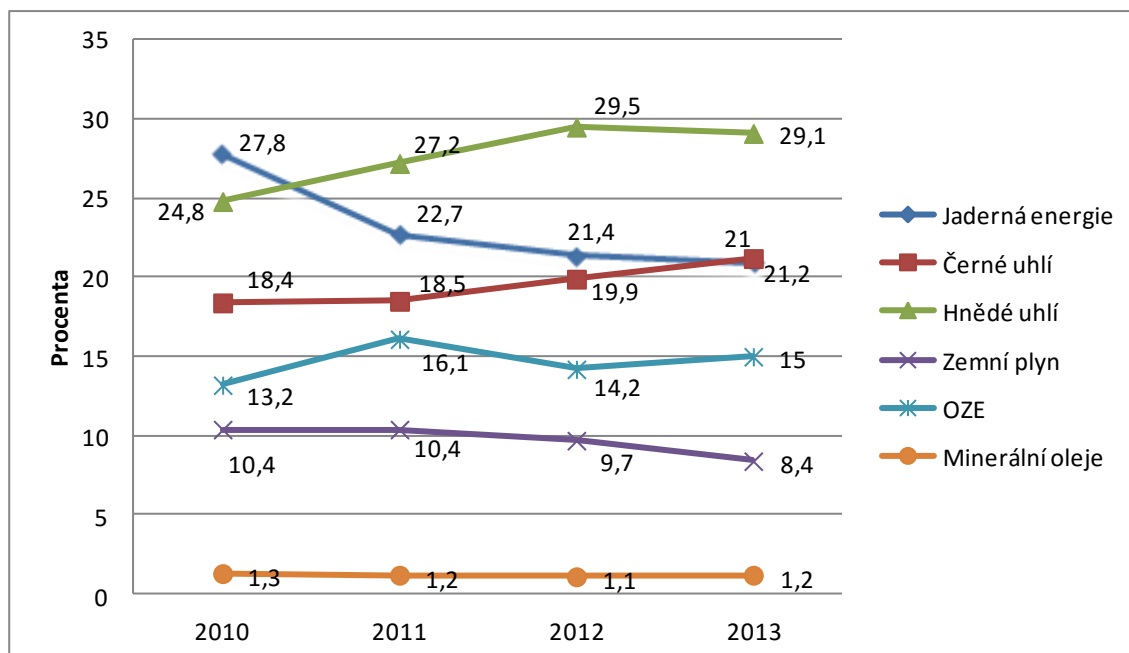
¹⁰⁹ „Bundesverfassungsgericht verhandelt über Klagen von AKW-Betreibern“, *Die Zeit*, <http://www.zeit.de/wirtschaft/2016-03/atomausstieg-energiekonzerne-eon-rwe-klage-grundrechte> (staženo 30. 3. 2016).

vládní revizi jejich dosavadní jaderné politiky však tato daň zůstala zachována. RWE a E.on proto podali žalobu k finančním soudům, Spolkovému ústavnímu soudu a Soudnímu dvoru EU. Vyjádření příslušných soudů jsou však nejednotná,¹¹¹ a navíc se stále čeká na vyjádření Spolkového ústavního soudu.¹¹²

4.2 Krátkodobý dopad ústupu od využívání jaderné energie na strukturu produkce elektrické energie (2010-2013)

V této podkapitole bude pozornost znovu věnována krátkodobým dopadům vládní energetické politiky v oblasti jádra na strukturu produkce elektrické energie. Pozorováno bude období od roku 2010, tedy od roku před právním uzákoněním „Atomausstieg“, až po konec legislativního období černo-žluté koalice v roce 2013. Rok 2010 je do zkoumání začleněn z toho důvodu, aby bylo možné porovnat podobu energetického mixu Německa před a po změně vládní politiky v roce 2011.

Graf č. 2: Vývoj produkce elektrické energie podle jednotlivých zdrojů v období 2010-2013

Vlastní grafické zpracování na základě: „Energiedaten“, Bundesministerium für Wirtschaft und Energie, <https://goo.gl/upWGLa> (staženo 24. 3. 2016), list 23.

¹¹⁰ „Drucksache 18/3721“, Gemeinsames Dokumentations- und Informationssystem von Bundestag und Bundesrat, <http://dip21.bundestag.de/dip21/btd/18/037/1803721.pdf> (staženo 30. 3. 2016).

¹¹¹ Hohmuth, „Die atomrechtspolitische Entwicklung in Deutschland seit 1980: Darstellung, Analyse, Materialien“, 71.

¹¹² „Entscheidung über Brennelementensteuer verzögert sich“, Finanznachrichten, <http://www.finanznachrichten.de/nachrichten-2015-10/35338971-entscheidung-ueber-brennelementesteuer-verzoegert-sich-015.htm> (staženo 30. 3. 2016).

Vývoj produkce elektřiny z jaderné energie prodělal ve zkoumaném období, konkrétně mezi lety 2010 a 2011, znatelný meziroční pokles a to ze 27,8 % z celkového množství vyprodukované energie v roce 2010 na 22,7 % v roce následujícím. Při dlouhodobějším porovnání vývoje podílu jádra v energetickém mixu SRN je tento pokles ještě znatelnější. Mezi lety 2010 a 2013 klesl tento podíl o 6,8 procentního bodu. Nejmarkantnější pokles byl však zaznamenán mezi lety 2010 a 2011 a byl způsoben vládní politikou, kdy bylo v rámci moratoria od března 2011 odstaveno 8 jaderných elektráren, které již nebyly uvedeny do provozu. Německo se následkem moratoria muselo potýkat s úbytkem vyprodukované energie z jaderných elektráren, která byla nahrazena ze $\frac{3}{4}$ zvýšenou produkcí elektřiny z uhelných elektráren a ze zbylé $\frac{1}{4}$ z výkonu plynových elektráren a dovozu elektrické energie ze zahraničí. Zvýšený dovoz elektřiny (především z Francie a České republiky) platil především pro jih Německa, který byl do té doby silně zásobován elektřinou z jaderných elektráren.¹¹³

Tato tendence substituovat domácí výpadek produkce elektřiny z jádra uhlím je znatelná i v dříve představeném grafu a to především u produkce elektřiny z hnědého uhlí. Podíl této energetické suroviny v mixu zaznamenává mezi lety 2010 a 2012 konstantní růst, a to z 24,8 % v roce 2010 na 29,5 % v roce 2012, tedy nárůst o 4,7 procentního bodu. O něco méně dramatický je vývoj zastoupení černého uhlí, který i přes konstantní růst mezi lety 2010 a 2013 zaznamenává celkový nárůst o 2,8 %. Naopak údajná zvýšená produkce elektřiny ze zemního plynu se v energetickém mixu neprojevila. Vývoj tohoto energetického zdroje zůstává více méně stabilní a ke konci sledovaného období dokonce mírně klesá. U vývoje zastoupení OZE se dá pozorovat, že po předchozím výrazném navyšování jejich podílu v energetickém mixu bylo dosaženo jejich krátkodobého vrcholu a další navyšování již není tak výrazné, jako na začátku tisíciletí. OZE tak ve sledovaném období kolísají okolo patnáctiprocentního podílu na produkci elektřiny a mezi lety 2010 a 2013 zaznamenávají nárůst o 1,8 %. Vývoj posledního sledovaného zdroje – minerálních olejů – je konstantní.

Z výše popsaného vývoje vyplývá, že výpadek 6,8 procentního podílu na produkci elektřiny z jaderných elektráren byl z největší části nahrazen zvýšenou produkcí elektřiny z hnědého (nárůst o 4,7 %) a černého uhlí (nárůst o 2,8 %). Ostatní zdroje zůstaly v pozorovaném období víceméně konstantní. Vývoj k vyššímu zastoupení uhlí v energetickém mixu je zajímavý při uvážení klimatických cílů, které si vláda stanovila.

---

¹¹³ Prášil, „Zahraniční politika Německa na začátku 21. století“, 124.

Vládní jadernou politikou bylo dosaženo krátkodobého nárůstu produkce skleníkových plynů, jelikož nízkoemisní jaderné elektrárny byly substituovány těmi klimaticky nejneshůdnějšími. Je stále otázkou, zda bude Německo schopno při dlouhodobém udržení této politiky jimi stanovených klimatických cílů dosáhnout.

5. Komparace energetických politik rudo-zelené a černo-žluté koalice ve vztahu k opuštění jaderné energie

V následující kapitole budou komparovány dvě výše popsané jaderné politiky rudo-zelené a černo-žluté koalice ve vztahu k opuštění této technologie. Porovnání proběhne na základě již v úvodu práce stanovených kritérií a to motivace k ústupu, metody jeho provedení, rychlosti a krátkodobých dopadů této politiky na produkci elektrické energie v Německu. Vyzdviženy budou právě odlišné aspekty těchto politik, které si však stanovovaly stejný cíl a to odstranit využívání jaderné energie z energetického hospodářství Německa.

Každá z vládních garnitur měla odlišné motivace pro prosazení ústupu od jádra. Pro Zelené bylo toto téma otázkou identity, na kterém vyprofilovali svůj volební program a vymezili se oproti ostatním politickým stranám, které v době jejich vzniku jadernou energii všeobecně podporovaly. Stejně tak u levicové sociální demokracie, která byla první etablovanou politickou stranou, která se rozhodla pro změnu svého doposud zastávaného projaderného kursu, zapadal odpor proti využívání této technologie do levicového ideologického rámce. Lze tedy říci, že tyto dvě strany dlouhodobě zastávaly konzistentní energetickou politiku vůči jaderné energii, kterou dostaly šanci prosadit při jejich prvním nástupu do spolkové vlády. Naopak pro vládní konstelaci stran CDU/CSU a FDP byl tento energeticko-politický kurs dlouhodobě předmětem odporu. Křesťanští demokraté víceméně umožnili využívání jaderné energie ke komerčním účelům v Německu, když započali masivní podporu této technologie v počátečních fázích jejího vývoje a tím přiměli podnikatelské subjekty k vyššímu zájmu o tuto činnost. FDP i CDU/CSU dlouhodobě silně podporovali využívání jaderné energie a i přes následné umírnění jejího prosazování v důsledku nepříznivých společenských nálad, vyznívala jejich politika i nadále projaderně, přičemž se přinejmenším snažili o zachování stávajícího podílu jádra v německém energetickém mixu v krátkodobém časovém horizontu. Z těchto důvodů je proto náhlá změna jejich dlouhodobě víceméně konzistentní jaderné politiky tak překvapivá. I když se strana

pokoušela tento obrat ideologicky zdůvodnit jako přehodnocení názoru na tuto problematiku, budí tento krok přinejmenším pochybnosti.

Zatímco odstoupení od jaderné energie rudo-zelené koalice bylo motivováno především silnými ideologickými preferencemi, byl druhý ústup z roku 2011 do značné míry podmíněn externími vlivy v podobě jaderné havárie ve Fukušimě, bez které by ke změně jaderné politiky černo-žluté koalice nejspíš nedošlo. I přes uvážení možných ideologických motivací černo-žluté koalice k jejímu energeticko-politickému obratu v roce 2011, je přinejmenším pravděpodobné, že při tomto přehodnocení dosavadní politiky mohly hrát zásadní roli i silné volebně taktické motivace v důsledku intenzivního nátlaku ze strany občanské veřejnosti a blížících se voleb ve dvou spolkových zemích Bádensku-Württembersku a Porýní Falci. Obrat v dlouhodobě zastávané politice křesťanských demokratů a tudíž začlenění dalšího levicového tématu¹¹⁴ do jejich stranického programu, zapadá do strategie strany CDU mířící na její posun do středu politického spektra přebíráním významných celospolečenských témat. Díky této strategii je CDU pod vedením Angely Merkel dlouhodobě nejsilnější politickou stranou v Německu a to hlavně díky přizpůsobování svého programu celospolečenskému konsensu.

U samotné metody, kterou byly ústupy od jaderné energie provedeny, nalezneme rozdíl již v počátečním vládním plánování tohoto kroku. Koaliční strany rudo-zelené vlády tento odstup dlouhodobě požadovaly a při nástupu k moci stvrdily tento záměr v koaliční smlouvě, kde byl přesně nastíněn postup, kterým tohoto cíle chtěly dosáhnout. Naopak černo-žlutá vláda měla v koaličním programu zakotvenou zcela opačnou jadernou politiku mířící k zachování jádra v energetickém mixu země. Změnu jejich do té doby nastavené politiky vyvolala, dá se říct krizová situace, na kterou vláda reagovala velmi chaoticky. Z jimi zvolených kroků, kterým nepředcházela žádný dopředu vytvořený plán a které byly provedeny s „horkou hlavou“, pramenily vážné právní důsledky. Ukvapená reakce vlády se tak projevila ve vydání protiprávního

---

¹¹⁴ Jako např. v případě minimální mzdy anebo opatření proti skokovému zvýšení nájemného (Mietpreisbremse), Zdroj: „Merkel schwärmt von „SPD-Idee“ Mietpreisbremse“, Die Welt, <http://www.welt.de/politik/deutschland/article116769263/Merkel-schwaermt-von-SPD-Idee-Mietpreisbremse.html> (staženo 30. 3. 2016); Christian Ramthun, Tim Rahmann, „Wie links wird die neue Merkel-Regierung?“, Wirtschaftswoche, <http://www.wiwo.de/politik/deutschland/cdu-csu-wie-links-wird-die-neue-merkel-regierung/8830680.html> (staženo 30. 3. 2016).

moratoria pouhé tři dny po havárii ve Fukušimě a to i přesto, že tato havárie nikterak Německo nezasáhla a rizikovost německých jaderných elektráren se nikterak nezvýšila.

Záměrem rudo-zelené koalice bylo provedení ústupové politiky tak, aby nedošlo k soudním žalobám ze strany energetických podniků. Za tímto účelem zahrnují do procesu vyjednávání „Atomausstieg“ i soukromé subjekty, se kterými byla nejprve uzavřena dohoda (Vereinbarung zwischen der Bundesregierung und den Energieversorgungsunternehmen vom 14. Juni 2000)¹¹⁵, ze které následně zákonodárci vycházeli při vytváření nové úpravy atomového zákona. Díky tomuto postupu, kdy byl dosažen konsensus nejen na úrovni vlády, nýbrž i s provozovateli samotných jaderných reaktorů, se vláda vyhnula jakýmkoli právním nárokům ze strany těchto subjektů. Naopak ukvapená reakce černo-žluté vlády v podobě vládního moratoria, které se později ukázalo jako protiprávní, vedlo k mnoha soudním sporům. Černo-žlutá vláda deklarovala za nutné prosazení ústupu od jádra za přítomnosti širokého politického konsensu, a tak byla do tohoto vyjednávacího procesu začleněna i Spolková rada. Během velmi krátké doby tak bylo dosaženo konsensu na politické úrovni. Naopak dohoda s majiteli jaderných elektráren, kterých se tato politika přímo týkala, vyhledávána vůbec nebyla. Ti byli postaveni před hotovou věc a na chystané kroky vlády tak nebyli dopředu připraveni. Vláda tak projevila velmi nekonzistentní politiku, kdy energetickým koncernům pouhé tři měsíce před havárií ve Fukušimě garantovala delší provozní dobu, která jim následně byla odepřena. Těmto subjektům tak nebyla poskytnuta nutná jistota k podnikání a došlo ke ztrátě jejich investic. Ukvapené vládní kroky, nezahrnutí energetických podniků do vyjednávání a nekonzistentní politika vlády tak vedly k tomu, že na Německo bylo podáno velké množství žalob a to nejen k jednotlivým zemským soudům, nýbrž i k německému Ústavnímu soudu v Karlsruhe a rozhodčímu soudu v americkém Washingtonu. Většina z těchto soudních procesů ještě nebyla uzavřena, a tak výsledky ještě nejsou známy. Soudní proces s RWE však již ukončen byl, příslušné soudy rozhodly ve prospěch společnosti a RWE tak může vymáhat od státu až 200 milionu eur. CDU/CSU a FDP tak zatížili především německé daňové poplatníky, kteří budou muset do budoucna toto finanční břemeno nést.

Rozdílný je tak přístup jednotlivých vlád v rámci jejich jaderné politiky vůči energetickým subjektům, přičemž rudo-zelená koalice zvolila konsensuální a černo-žlutá koalice autoritativní přístup. Ústup od jaderné energie provedený rudo-zelenou

---

¹¹⁵ Česky: Dohoda mezi spolkovou vládou a energetickými podniky ze 14. června 2000)

vládou byl dlouhodobě plánovaným projektem, který byl z právního hlediska provedený čistě. Naopak ústupová politika černo-žluté koalice v reakci na havárii ve Fukušimě připomínala panickou reakci a proběhla bez jakéhokoli předchozího plánu. Z důvodu jejich slabých právních základů tak mohly soukromé subjekty vznést právní nárok na odškodnění.

Co se týče legislativního procesu, který byl aplikován u obou ústupů, nebyla v případě první ústupové politiky považována spolupůsobnost Spolkové rady za nutnou, a tak byla novela atomového zákona schválena pouze Spolkovým sněmem.¹¹⁶ Naopak druhý ústup od jaderné energie chtěla vláda vytvořit na základě širokého politického konsensu a do rozhovorů o podobě energetické politiky začlenila i samotné ministerské předsedy jednotlivých zemí. Druhý ústup od jádra tak byl schválen nejen Spolkovým sněmem, ale i Spolkovou radou.¹¹⁷ To odráží i proměnu nálad na politické scéně ve srovnání s prvním ústupem, kdy se proti vládní politice vyhraňovala silná opozice a deklarovala zájem na revizi této politiky. Při absenci shody napříč politickým spektrem, tak od počátku uzákonění „Atomausstiegu“ v roce 2002 hrozilo, že tento krok bude následujícími vládními uskupeními revidován, což se také stalo. Po havárii v japonské Fukušimě v roce 2011 se tato dřívější tendence změnila a všechny politické strany ve Spolkovém sněmu se, stejně tak jako většina obyvatelstva, shodly na nutnosti ústupu od využívání jaderné energie, což dané politice propůjčilo větší dlouhodobou udržitelnost. Je tak velice nepravděpodobné, že by se jí nějaká ze stran v budoucnosti pokusila změnit. Díky širokému politickému a společenskému konsensu je druhému ústupu od jádra propůjčena vyšší politická a společenská legitimita.

Při bližším pohledu na limity, které vlády v jednotlivých novelách atomového zákona¹¹⁸ na provoz jaderných elektráren uvalily, zjistíme, že novela z roku 2002 omezuje provoz daných zařízení pouze množstvím energie, které jsou jednotlivé elektrárny ještě oprávněny vyprodukovat. Ačkoliv byly tyto hodnoty vypočítány z předpokládané celkové provozní doby každého zařízení 32 let, není tento limit

---

¹¹⁶ Nigrin et al., „Německo bez jádra? SRN na cestě k odklonu od jaderné energie“, 75.

¹¹⁷ „Energiepolitik: Erfolgreiche Energiewende nur im europäischen Kontext“, Sachverständigenrat Jahresgutachten 2011/12, 223.

¹¹⁸ Míňeny jsou: „Gesetz zur geordneten Beendigung der Kernenergienutzung zur gewerblichen Erzeugung von Elektrizität“, Bundesministerium für Wirtschaft und Energie.; „Dreizehntes Gesetz zur Änderung des Atomgesetzes“, Bundesministerium für Umwelt, Naturschutz, Bau und Reaktorsicherheit, http://www.bgbl.de/xaver/bgbl/start.xav?startbk=Bundesanzeiger_BGBl&bk=Bundesanzeiger_BGBl&start=//*%255B@attr_id=%2527bgbl111s1704.pdf%2527%255D#_bgbl_%2F%2F*%5B%40attr_id%3D%27bgbl111s1704.pdf%27%5D_1459371695822 (staženo 30. 3. 2016).

zakotven v dohodě mezi vládou a energetickým koncerny ani v novele zákona. Zároveň byly umožněny přenosy množství energie, které jednotlivé zařízení mohou vyrobit, mezi jednotlivými reaktory a to zpravidla ze starších na mladší. Toto znamenalo, že ačkoliv by provoz starších elektráren byl ukončen rychleji než bylo předpokládáno, ty nejmladší by překročily stanovenou dobu 32 let a tak by mohly fungovat i po roce 2021. Díky absenci konečného data ukončení provozní doby jednotlivých zařízení a možnosti přenosu množství energie mezi jednotlivými jadernými elektrárnami bylo vysoce pravděpodobné, že stanovená nominální provozní doba 32 let bude u některých modernějších elektráren překročena. V rámci druhého ústupu od jádra z roku 2011 už bylo každému jadernému reaktoru přiděleno konkrétní konečné datum, do kterého musí být dané zařízení odpojeno ze sítě (viz tabulka 2). Zároveň se černo-žlutá vláda navrátila zpět ke stejným limitům omezujícím možnou zbývající produkci elektřiny, které byly v platnosti před začátkem jejich legislativního období a které byly dojednány rudo-zelenou vládou roku 2000 (viz tabulka 2). Třináctá novela atomového zákona tak kombinuje uvalení limitů nejen na objem produkce, nýbrž i na omezení provozní doby ve smyslu kalendářních let. Stává se tak oproti úpravě atomového zákona z roku 2002 závaznější a energetickým podnikům je tak zamezeno, aby provoz jaderných elektráren ustavičně prodlužovaly.

Co se samotné rychlosti scénáře ústupu od jaderné energie týče, je v případě prvního scénáře z roku 2002 obtížné určit přesnou prognózu ústupu. To platí především z důvodu absence konečných termínů ukončení provozu jaderných elektráren a možného přenosu množství vyrobené elektřiny mezi zařízeními. Předpokládáme-li však dodržení rudo-zelenou vládou stanovených 32 let celkového provozu jednotlivých reaktorů, vypadal by ústup od jádra, jak je vyznačeno v tabulce č. 2. Při porovnání prvního a druhého plánu ústupu zjistíme, že termíny ústupu z roku 2011 jsou z pravidla delší než rudo-zelenou vládou stanovených 32 let. Toto platí zejména pro jaderné elektrárny Grohnde a Gundremmingen C, jejichž provoz byl ve srovnání se scénářem ústupu z roku 2002 prodloužen o celých 5 let. Na druhou stranu však musíme brát v úvahu, že při povoleném přenosu množství vyrobené elektřiny z jednoho zařízení na druhé, je logické, že konečné termíny pro ukončení provozu z roku 2011 jsou delší než ty předchozí. K provozní době jaderných reaktorů tak musí být přidělena určitá vůle, aby byl samotný přenos vůbec možný. V případě prvního ústupového plánu bylo předpokládáno, že poslední jaderná elektrárna bude odpojena ze sítě v roce 2021, v případě druhého se tak má stát o rok později, v roce 2022. I když na první pohled

vypadá první scénář ústupu rychlejší, tak nelze považovat rok 2021 za termín definitivního ukončení provozu poslední elektrárny. Jedná se pouze termín, který byl vypočítán z nominálního data 32 let celkové provozní doby a nebyl nikterak závazný. Z tohoto důvodu je nemožné předpovědět skutečnou rychlost ústupu podle prvního scénáře z roku 2002.

I přes drobné rozdíly týkající se dvou ústupových plánů z let 2002 a 2011 zůstává zásadní tendence neměnná. Scénář ústupu od jaderné energie, určený novelou atomového zákona z roku 2011, odpovídá víceméně scénáři ústupu, který byl v platnosti před začátkem legislativního období černo-žluté vlády. Toto zjištění výrazné podobnosti jednotlivých scénářů odklonu rudo-zelené a černožluté vlády je zajímavé především z toho pohledu, že CDU/CSU a FDP s touto politikou dlouhodobě nesouhlasily. Nakonec se však samy ke scénáři odstupu prosazeného rudo-zelenou koalicí vrátily.

Tabulka č. 2: Předpokládané odpojení jednotlivých jaderných reaktorů v rámci prvního a druhého plánu ústupu v letech 2002 a 2011

Reaktor	1. Atomausstieg 2002	2. Atomausstieg 2011	Platné pro oba ústupy
	Nominální odpojení reaktorů, 32 let od zahájení komerčního provozu	Vládou stanovená konečná data ukončení provozu reaktorů	Maximální množství elektřiny, které jednotlivé reaktory mohou od 1. 1. 2000 vyprodukovat (v TWh)
Obrigheim	31. 12. 2002	–	8.70
Stade	2004	–	23.18
Biblis A	2006	6. 8. 2011	62.00
Biblis B	2008	6. 8. 2011	81.46
Neckarwestheim	2008	6. 8. 2011	57.35
Brunsbüttel	2008	6. 8. 2011	47.67
Isar 1	2009	6. 8. 2011	78.35
Unterweser	2010	6. 8. 2011	117.98
Philippsburg 1	2011	6. 8. 2011	87.14
Grafenrheinfeld	2013	31. 12. 2015	150.03

Krümmel	2015	6. 8. 2011	158.22
Gundremmingen B	2016	31. 12. 2017	160.92
Grohnde	2016	31. 12. 2021	200.90
Gundremmingen C	2016	31. 12. 2021	168.35
Philippsburg 2	2016	31. 12. 2019	198.16
Brokdorf	2018	31. 12. 2021	217.88
Isar 2	2020	31. 12. 2022	231.21
Emsland	2020	31. 12. 2022	230.07
Neckarwestheim 2	2021	31. 12. 2022	236.04

Vlastní grafické zpracování na základě: Rüdiger, „Phasing out Nuclear Energy in Germany“.; „Gesetz zur geordneten Beendigung der Kernenergieerzeugung zur gewerblichen Erzeugung von Elektrizität“, Bundesministerium für Wirtschaft und Energie.; „Dreizehntes Gesetz zur Änderung des Atomgesetzes“, Bundesministerium für Umwelt, Naturschutz, Bau und Reaktorsicherheit.

Při porovnávání krátkodobých dopadů politik ústupu od využívání jaderné energie na strukturu produkce elektrické energie v Německu, a to v období mezi lety 2002-2006 a 2010-2013 (viz graf č. 1 a 2) zjistíme, že se vládní politika z krátkodobého hlediska silněji projevila v druhém sledovaném období. Během dvou legislativních období rudozelené vlády, byly ze sítě staženy pouze dvě jaderné elektrárny a to konkrétně elektrárna Stade a Obrigheim. Tato skutečnost se v energetickém mixu Německa krátkodobě nijak výrazně neprojevila, přičemž v pozorovaném období byl zaznamenán pokles podílu jádra na produkci elektřiny o 1,8 %. Tento výpadek byl bez větších obtíží vyrovnán zvýšenou produkcí elektřiny z OZE a zemního plynu. Celkově lze ale konstatovat, že v prvním pozorovaném období zůstává vývoj všech energetických surovin víceméně konstantní.

Toto však již neplatí pro vývoj v letech 2010 až 2013, který je poznamenán silnou státní intervencí do energetického hospodářství. Vláda v březnu 2011 nechala odebrat provozní povolení osmi jaderným elektrárnám, které již nebyly znovu připojeny k rozvodné síti. Následkem těchto státních zásahů je možné zaznamenat poměrně výrazný meziroční pokles podílu jádra v energetickém mixu a to z 27,8 % v roce 2010 na 22,7 % v roce 2011. Při porovnání širšího vývoje a to mezi lety 2010 a 2013 je tento pokles ještě dramatičtější a to o 6,8 procentního bodu. Ve srovnání s obdobím krátce po uzákonění prvního ústupu od jádra z roku 2002, kdy byl zaznamenán úbytek podílu jaderné energie na výrobě elektřiny o 1,8 %, byl dopad jaderné politiky černo-žluté

vlády na energetický mix více jak trojnásobný. To s sebou nese i potřebu jeho nahrazení jinými zdroji, což se projevuje výrazným růstem podílu hnědého (mezi lety 2010 a 2012 nárůst o 4,7 %) a černého uhlí (mezi 2010 a 2013 nárůst o 2,8 %), které tento výpadek substituovalo.

Jaderná politika vlády se tedy z krátkodobého hlediska výrazněji projevila právě v rámci druhého ústupu od jaderné energie z roku 2011, kdy bylo během velmi krátkého období odpojeno větší množství jaderných elektráren. Dopady této politiky tak dolehly na celé energetické hospodářství Německa, které muselo tento výrazný výpadek substituovat z jiných zdrojů. To bylo provedeno zejména zvýšením nasazením hnědého a černého uhlí a zvýšením importů elektřiny ze zahraničí.

Tabulka č. 3: Komparace ústupových politik rudo-zelené a černo-žluté koalice

	1. Atomausstieg	2. Atomausstieg
Motivace	Ideologická	Volební kalkul, (možný ideologický motiv)
Dlouhodobý záměr	Dlouhodobě plánováno	Dlouhodobá opozice
Právní stránka	Dohoda	Soudní žaloby
Vyjednávací proces	Zahrnuty energetické koncerny	Energetické koncerny nezahrnuty
Legislativní proces	Spolkový sněm	Spolkový sněm i Spolková rada
Politická legitimita	Omezená – významná opozice	Vysoká – široký politický konsenzus
Limity	Množství vyprodukované elektřiny	Množství vyprodukované elektřiny + časové omezení provozní doby
Rychlost ústupu	Do 2021 (nezávazně)	Do 2022 (závazně)

Množství odpojených jaderných elektráren v rámci legislativních období vlád	2	8
--	---	---

Vlastní grafické zpracování

Celkově lze tedy konstatovat, že černo-žlutá energetická politika ústupu od jaderné energie byla krátkodobě akceschopnější a měla výraznější dopad než politika rudo-zelené vlády. Vládní konstelace stran, které byly dlouhodobě hlavními proponenty využívání jaderné energie v Německu, tak nakonec během krátkého období vyřadila z provozu více jaderných elektráren, než vládní koalice stran, která dlouhodobě ústup od jádra prosazovala.

Závěr

Komparací energetických politik rudo-zelené a černožluté koalice ve vztahu k opuštění využívání jaderné energie bylo zjištěno několik odlišností. Prvně je to otázka motivace, která v případě prvního ústupu od jádra prosazeného roku 2002, byla převážně ideologické povahy. Naopak u druhého ústupu z roku 2011, i přes uvážení možných ideologických motivací černo-žluté vlády, hrál významnou roli volební kalkul.

Z důvodu delšího plánování a tak i vyšší propracovanosti prvního plánu ústupu byl právě on lépe ošetřen z právního hlediska. Ústup byl projektován tak, aby se vláda vyhnula jakýmkoli právním nárokům ze strany energetických koncernů a tudíž byly právě tyto subjekty zahrnuty do vyjednávání a novela atomového zákona byla vypracována na základě jimi vytvořené dohody. Tím se vládě podařilo vyhnout soudním žalobám a dalšímu zatěžování daňových poplatníků. Naopak druhý ústup proběhl ve velmi vypjaté situaci, na níž vláda reagovala do značné míry chaoticky. Její kroky, a to především vládní moratorium, které se následně ukázalo jako protizákonné, vedly k soudním příjmům s energetickými koncerny, které vládu žalovaly pro zásah do jejich vlastnických práv a práva spoléhat na existující zákon. Tento druhý ústup se tak nepodařilo ošetřit tak, aby se Německo vyhnulo právním nárokům ze strany soukromých subjektů. Ty tentokrát nebyly ani začleněny do vyjednávacího procesu ústupu od jádra a byly tak postaveny před hotovou věc.

Co se legislativního procesu týče, byl první ústup od jaderné energie schválen pouze Spolkovým sněmem. Naopak v případě druhého ústupu byla do hlasování zahrnuta i Spolková rada, přičemž obě komory většinově hlasovaly pro přijetí novely atomového zákona. Tento rozšířený konsensus na politické úrovni odráží proměnu nálad, která byla mezi prvním a druhým ústupem od jádra prodělána. Zatímco během prvního odstupu se proti jaderné politice rudo-zelené vlády zdvihala silná opozice v podobě opozičních stran CDU/CSU a FDP, které dokonce deklarovaly v případě nástupu k moci rudo-zelenou vládou nastavený kurs změnit, zavládl na politické scéně v případě druhého ústupu od jádra v oblasti energetické politiky široký konsensus. Všechny strany ve Spolkovém sněmu deklarovaly záměr zrychleného odstoupení od využívání jaderné energie. Díky tomuto názorovému obratu se dá předpokládat, že druhý ústup od jádra má větší společenskou a politickou legitimitu než ten první.

Samotné provedení ústupů skýtalo také určité odlišnosti. V případě prvního se kvůli neústupnému postoji energetických koncernů, se kterými byla vyjednávána

dohoda, nepodařilo dojednat konečné termíny, kdy bude provoz jednotlivých jaderných reaktorů ukončen. Omezení se proto týkala pouze množství elektřiny, kterou byly jednotlivé zařízení ještě oprávněny vyprodukovat. Sice byly tyto hodnoty vypočítány z celkové životnosti každého reaktoru 32 let, tato stanovená doba však sloužila pouze jako nominální hodnota pro výpočet zbývající možné produkce a ne jako závazná doba pro ukončení provozu jaderných reaktorů. Díky možným přenosům zbývajícího množství energie a těžko určitelné délky přerušování provozu v důsledku technických a bezpečnostních kontrol tak bylo více než pravděpodobné, že reálná celková provozní doba stanovených 32 let přesáhne. Někontrolovatelnému posouvání ukončení činnosti jednotlivých reaktorů bylo v rámci druhého ústupu od jádra zamezeno. Ten kombinuje nejen uvalení limitů na produkci, nýbrž i na provozní dobu. Co se stanovené zbývající produkce týče, vrátila se černo-žlutá vláda k hodnotám sjednaným rudo-zelenou vládou v dohodě z roku 2000. Dále byl každému zařízení přidělen konkrétní termín, do kterého musí být nejpozději jeho provoz ukončen. Druhý plán ústupu je tak v tomto světle závaznější, než ten předchozí, jelikož je dopředu známo definitivní datum odstupu, který nemůže být energetickými podniky posouván dle jejich libosti.

Dopady vládních jaderných politik na strukturu produkce elektrické energie se silněji projeví v případě druhého ústupu od jádra z roku 2011. V tomto roce bylo najednou ze sítě odpojeno sedm jaderných elektráren a elektrárna Krümmel, což se v energetickém mixu mezi lety 2010 a 2013 projevilo jako pokles produkce elektřiny z jaderné energie o 6,8 %. Tato hodnota je výrazně vyšší, než ta zaznamenaná ve sledovaném období (2002-2006) za vlády rudo-zelené koalice, které se během jejich dvou volebních období podařilo odpojit pouze dvě jaderné elektrárny, což se projevilo jako pokles produkce elektřiny z jádra o 1,8 %. Jaderná politika černo-žluté vlády tak měla mnohem výraznější dopad na energetické hospodářství země z krátkodobého hlediska, přičemž výpadek produkce elektřiny z jaderné energie byl převážně nahrazen zvýšenou výrobou elektřiny z hnědého a černého uhlí a dovozy elektřiny ze zahraničí.

Díky návratu černo-žluté koalice k již rudo-zelenou vládou dojednanému limitu zbývajícího množství elektřiny, které jednotlivé reaktory mohou vyprodukovat (Reststrommengen), se tak černo-žlutou koalicí vytvořený scénář ústupu od jaderné energie výrazně neodlišuje od toho prvního. Tato tendence je nanejvýš překvapivá vzhledem k počáteční silné kritice rudo-zelených vládních kroků právě stranami CDU/CSU a FDP a jejich počáteční vůli tyto kroky změnit. Můj předpoklad uvedený v úvodu této práce tak musí být nakonec vyvrácen. Scénář odstoupení od jaderné

energie černo-žluté koalice není pomalejší než ten prosazený rudo-zelenou vládou roku 2002. I přes dlouhodobý odpor křesťanských demokratů a liberálů k rudo-zelené jaderné politice byl jimi vytvořený ústupový scénář (rychlost ústupu) do značné míry podobný tomu původnímu.

Summary

By comparing the energy policies of the red-green and black-yellow coalition in relation to the abandonment of the use of the nuclear energy I found several differences. The impact of government nuclear policies on the structure of electricity production was stronger in the case of the second phase-out in 2011. Regarding the question of motivation, in the case of the first nuclear power phase-out from 2002, the ideological nature played a key role. In contrast, the second phase-out in 2011, despite considering the possible ideological motivations of black-yellow government, the electoral calculus played a significant role.

Because of the longer planning and better quality of the first plan, it was cleaner in a legal sense and a government avoided being sued by the energy companies. On the contrary, the second nuclear power phase-out lacked the clear legal basis, companies were excluded from the negotiations, and Germany faced numerous court disputes. Regarding the legislative process, the first nuclear power phase-out was approved only by the Bundestag, while the second was undertaken by voting in both chambers. This reflects a greater social and political legitimacy of the second nuclear power phase-out. The implementation of the phase-out itself also varied. In the first case the final deadlines of the individual nuclear reactors shut down were not negotiated. Restrictions therefore concerned only the amount of electricity that these reactors were still entitled to produce. Due to the possible transfers of the remaining amount of energy among the plants it was more than likely that the real cumulative operating time exceeds the set 32 years. The uncontrolled shifting of the time of the reactor's shutdown was with the second phase-out prevented. It thus combines not only the imposition of limits on the energy production, but also on operating time. In terms of remaining production, the black-yellow government returned to the values agreed by the red-green government in coordination with the energy companies in 2000.

Due to the return of the black-yellow coalition to an already agreed limit of the amount of electricity that individual reactors can produce (Reststrommengen), the black-yellow coalition did not create a significantly different scenario of nuclear power phase-out. This tendency is very surprising given the strong initial criticism of the initial programme by the CDU/CSU and FDP parties and their initial intention to overcome this decision. Despite the long-term opposition of Christian Democrats and Liberals to

the red-green nuclear policy, their nuclear phase-out policy is in effect very similar to the original plan.

Použitá literatura

Primární literatura:

„Dreizehntes Gesetz zur Änderung des Atomgesetzes“, Bundesministerium für Umwelt, Naturschutz, Bau und Reaktorsicherheit, http://www.bgbl.de/xaver/bgbl/start.xav?startbk=Bundesanzeiger_BGBI&bk=Bundesanzeiger_BGBI&start=//*/%255B@attr_id=%2527bgbl111s1704.pdf%2527%255D#_bgbl_%2F%2F*%5B%40attr_id%3D%27bgbl111s1704.pdf%27%5D_1459371695822 (staženo 30. 3. 2016).

„Drucksache 18/3721“, Gemeinsames Dokumentations- und Informationssystem von Bundestag und Bundesrat, <http://dip21.bundestag.de/dip21/btd/18/037/1803721.pdf> (staženo 30. 3. 2016).

„Elftes Gesetz zur Änderung des Atomgesetzes“, Bundesministerium für Umwelt, Naturschutz, Bau und Reaktorsicherheit, http://www.bgbl.de/xaver/bgbl/start.xav?startbk=Bundesanzeiger_BGBI&bk=Bundesanzeiger_BGBI&start=//*/%255B@attr_id=%2527bgbl110s1814.pdf%2527%255D#_bgbl_%2F%2F*%5B%40attr_id%3D%27bgbl110s1814.pdf%27%5D_1459424473245 (staženo 30. 3. 2016).

„Energiekonzept für eine umweltschonende, zuverlässige und bezahlbare Energieversorgung“, Bundesministerium für Wirtschaft und Technologie, <https://www.bmwi.de/BMWi/Redaktion/PDF/E/energiekonzept-2010,property=pdf,bereich=bmwi2012,sprache=de,rwb=true.pdf> (staženo 25. 3. 2016).

„Gesetz zur geordneten Beendigung der Kernenergienutzung zur gewerblichen Erzeugung von Elektrizität“, Bundesministerium für Wirtschaft und Energie, <https://www.bmwi.de/BMWi/Redaktion/PDF/A/gesetz-beendigung-kernenergienutzung,property=pdf,bereich=bmwi2012,sprache=de,rwb=true.pdf> (staženo 25. 3. 2016).

„Koalitionsvereinbarung zwischen der Sozialdemokratischen Partei Deutschlands und BÜNDNIS 90/DIE GRÜNEN“ Bündnis 90, die Grünen, https://www.gruene.de/fileadmin/user_upload/Bilder/Redaktion/30_Jahre_-_Serie/Teil_21_Joschka_Fischer/Rot-Gruener_Koalitionsvertrag1998.pdf (staženo 25. 3. 2016).

„Vereinbarung zwischen der Bundesregierung und den Energieversorgungsunternehmen vom 14. Juni 2000“, Bundesministerium für Umwelt, Naturschutz, Bau und Reaktorsicherheit, <http://www.bmub.bund.de/fileadmin/bmu-import/files/pdfs/allgemein/application/pdf/atomkonsens.pdf> (staženo 25. 3. 2016).

Sekundární literatura:

Barthelt Klaus, Montanus Klaus, „Begeisterter Aufbruch. Die Entwicklung der Kernenergie in der Bundesrepublik Deutschland bis Mitte der siebziger Jahre“, in *Energie-Politik-Geschichte*, ed. Jens Hohensee et. al. (Stuttgart: Franz Steiner Verlag Stuttgart, 1993).

Barthelt Klaus, „Kernenergie: Erwartungen und Ziele“, in *Handbuch Energie*, ed. Dieter Schmitt et. al. (Stuttgart: Neske, 1990): 107-113.

Cupalová Marcela, „Energetická bezpečnost EU“, in *Energetická bezpečnost - geopolitické souvislosti* (Praha: Professional Publishing, 2008), 159-183.

Fischer Severin, „Außenseiter oder Spitzenreiter? Das ‚Modell Deutschland‘ und die europäische Energiepolitik“, in Johannes Piepenbrink (ed.), *Ende des Atomzeitalters? Von Fukushima in die Energiewende* (Bonn: Bundeszentrale für Politische Bildung, 2012), 15-22.

Glaser Alexander, „From Brokdorf to Fukushima: The long journey to nuclear phase-out“, *Bulletin of the Atomic Scientists* 68, č. 10 (listopad 2012): 11-21.

Göppner Nadine, *Vorgeschichte und Entstehung des Atomgesetzes* (Frankfurt am Main: PL Acad. Research, 2013).

Hohmuth Timo, *Die atomrechtspolitische Entwicklung in Deutschland seit 1980: Darstellung, Analyse, Materialien* (Berliner: Wissenschafts-Verlag, 2014).

Illing Falk, *Energiepolitik in Deutschland, die energiepolitischen Maßnahmen der Bundesregierung 1949-2013* (Baden-Baden: Nomos, 2012).

Luhmann Hans-Jochen, „Deutschlands Energiewenden: Motive und Auswirkungen für den europäischen Elektrizitätsmarkt“. in Johannes Piepenbrink (ed.), *Ende des Atomzeitalters? Von Fukushima in die Energiewende*, (Bonn: Bundeszentrale für Politische Bildung, 2012), 97-106.

Nigrin Tomáš et. al., eds., *Německo bez jádra? SRN na cestě k odklonu od jaderné energie* (Praha: Karolinum: 2015).

Prášil Jan, *Zahraniční politika Německa na začátku 21. Století* (Praha: Asociace pro mezinárodní otázky, 2011).

Radkau Joachim, Hahn Lothar, *Aufstieg und Fall der deutschen Atomwirtschaft* (München: Oekom Verlag, 2013).

Rüdiger Wolfgang, „Phasing out Nuclear Energy in Germany“, *German Politics* 9, č. 3 (červen 2011), 43-80.

Saretzki Thomas, „Energiepolitik in der Bundesrepublik Deutschland 1949-1999: ein Politikfeld zwischen Wirtschafts-, Technologie- und Umweltpolitik“, in *Demokratie und Politik in der Bundesrepublik 1949-1999*, ed. Ulrich Willems et al. (Opladen: Leske + Budrich, 2001): 195-221.

Schefold Bertram, „Ausstieg oder Ausbau?“, in *Handbuch Energie*, ed. Dieter Schmitt et. al. (Stuttgart: Neske, 1990): 143-151.

Schreurs A. Miranda, „The politics of phase-out“, *Bulletin of the Atomis Scientists* 68, č. 6 (2012): 30-41.

Wolfrum Edgar, *Rot-Grün an der Macht, Deutschland 1998 - 2005* (München: Beck, 2013).

Elektronické zdroje

„Die "kleine Bundestagswahl" läuft“, Tagesschau, <https://www.tagesschau.de/inland/landtagswahlen-137.html> (staženo 30. 3. 2016).

„Energiedaten“, Bundesministerium für Wirtschaft und Energie, <https://goo.gl/upWGLa> (staženo 24. 3. 2016).

„Energiepolitik: Erfolgreiche Energiewende nur im europäischen Kontext“, Sachverständigenrat Jahresgutachten 2011/12, http://www.sachverstaendigenrat-wirtschaft.de/fileadmin/dateiablage/download/ziffer/z364_z377j11.pdf (staženo 30. 3. 2016).

„Entscheidung über Brennelementensteuer verzögert sich“, Finanznachrichten, <http://www.finanznachrichten.de/nachrichten-2015-10/35338971-entscheidung-ueber-brennelementesteuer-verzoegert-sich-015.htm> (staženo 30. 3. 2016).

„Energiepolitik“, Bundeszentrale für politische Bildung, <http://www.bpb.de/nachschlagen/lexika/handwoerterbuch-politisches-system/202015/energiepolitik?p=all> (staženo 25. 3. 2016).

„Karlsruhe verhandelt Mitte März 2016 über Atomausstieg“, Wochenblatt, <http://www.wochenblatt.de/nachrichten/welt/Karlsruhe-verhandelt-Mitte-Maerz-2016-ueber-Atomausstieg;art29,343035> (staženo 30. 3. 2016).

Kettenreaktion vor Gericht“, Süddeutsche Zeitung, <http://www.sueddeutsche.de/wirtschaft/klagen-wegen-atomausstieg-kettenreaktion-vor-gericht-1.2155833> (staženo 30. 3. 2016).

„Merkel schwärmt von „SPD-Idee“ Mietpreisbremse“, Die Welt, <http://www.welt.de/politik/deutschland/article116769263/Merkel-schwaermt-von-SPD-Idee-Mietpreisbremse.html> (staženo 30. 3. 2016).

„Merkel: Eine riesige Chance“, Frankfurter Allgemeine, <http://www.faz.net/aktuell/politik/energiepolitik/atomausstieg-bis-2022-merkel-eine-riesige-chance-1643205.html#/elections> (staženo 30. 1. 2016).

Munsberg Hendrik, „Abschied vom Atomstrom“, Der Spiegel, <http://www.spiegel.de/spiegel/print/d-8452409.html> (staženo 25. 3. 2016).

„Nach dem Atomkonsens: Die Grünen zoffen sich“, Spiegel online, <http://www.spiegel.de/politik/deutschland/nach-dem-atomkonsens-die-gruenen-zoffen-sich-a-81045.html> (staženo 25. 3. 2016).

„Pressestatements von Bundeskanzlerin Angela Merkel und Bundesminister Guido Westerwelle zum Erdbeben in Japan am 12. März 2011“, Die Bundesregierung, <http://web.archive.org/web/20110315072333/http://www.bundesregierung.de/Content/DE/Mitschrift/Pressekonferenzen/2011/03/2011-03-12-pk-kanzerlamt-japan.html> (staženo 30. 3. 2016).

Ramthun [Christian](#), Rahmann [Tim](#), „Wie links wird die neue Merkel-Regierung?“, Wirtschaftswoche, <http://www.wiwo.de/politik/deutschland/cdu-csu-wie-links-wird-die-neue-merkel-regierung/8830680.html> (staženo 30. 3. 2016).

„Zukunft der Atomenergienutzung in Deutschland“, Freie Universität Berlin, http://www.fu-berlin.de/presse/publikationen/fundiert/archiv/2007_01/07_01_mez/index.html (staženo 25. 3. 2016).

Seznam příloh

Příloha č. 1: Přidělené zbývající množství elektriny¹¹⁹ (tabulka)

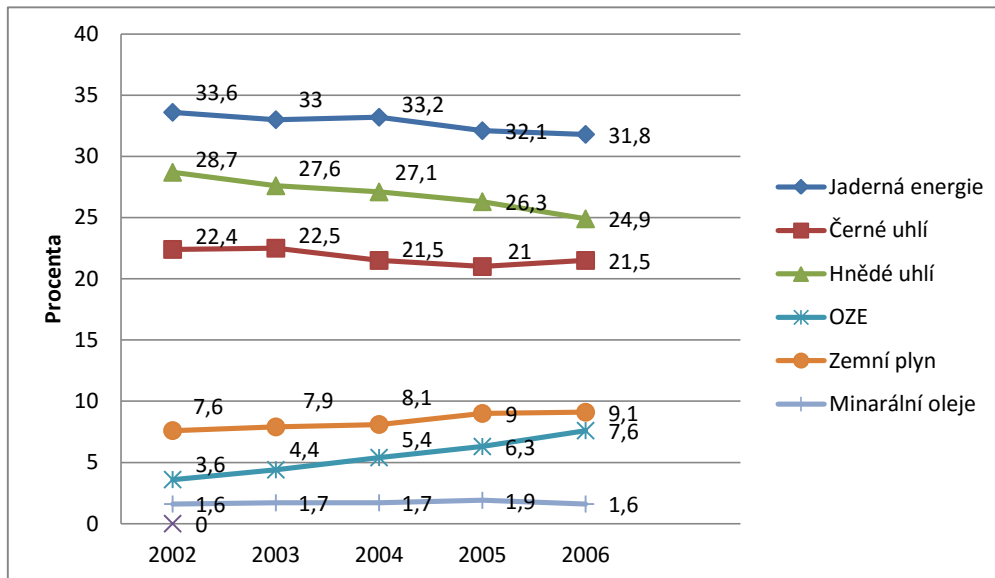
Elektrizitätsmengen nach § 7 Abs. 1a

Anlage	Reststrom- mengen ab 1. 1. 2000 (TWh netto)	Beginn des kommerziellen Leistungs- betriebs
Obrigheim	8,70	1. 4. 1969
Stade	23,18	19. 5. 1972
Biblis A	62,00	26. 2. 1975
Neckarwestheim 1	57,35	1. 12. 1976
Biblis B	81,46	31. 1. 1977
Brunsbüttel	47,67	9. 2. 1977
Isar 1	78,35	21. 3. 1979
Unterweser	117,98	6. 9. 1979
Philippsburg 1	87,14	26. 3. 1980
Grafenrheinfeld	150,03	17. 6. 1982
Krümmel	158,22	28. 3. 1984
Gundremmingen B	160,92	19. 7. 1984
Philippsburg 2	198,61	18. 4. 1985
Grohnde	200,90	1. 2. 1985
Gundremmingen C	168,35	18. 1. 1985
Brokdorf	217,88	22. 12. 1986
Isar 2	231,21	9. 4. 1988
Emsland	230,07	20. 6. 1988
Neckarwestheim 2	236,04	15. 4. 1989
Summe	2 516,06	
Mülheim-Kärlich*)	107,25	
Gesamtsumme	2 623,31	

*) Die für das Kernkraftwerk Mülheim-Kärlich aufgeführte Elektrizitätsmenge von 107,25 TWh kann auf die Kernkraftwerke Emsland, Neckarwestheim 2, Isar 2, Brokdorf, Gundremmingen B und C sowie bis zu einer Elektrizitätsmenge von 21,45 TWh auf das Kernkraftwerk Biblis B übertragen werden.

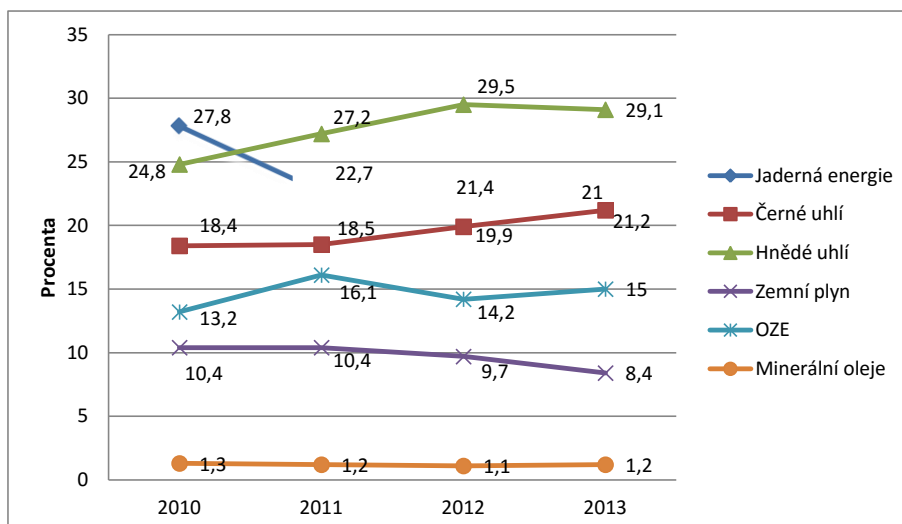
¹¹⁹ „Gesetz zur geordneten Beendigung der Kernenergienutzung zur gewerblichen Erzeugung von Elektrizität“, Bundesministerium für Wirtschaft und Energie.

Příloha č. 2: Vývoj produkce elektrické energie podle jednotlivých zdrojů v období 2002-2006 (graf č. 1)

Vlastní grafické zpracování na základě: „Energiedaten“, Bundesministerium für Wirtschaft und Energie, <https://goo.gl/upWGLa> (staženo 24. 3. 2016), list 23.

Příloha č. 3: Vývoj produkce elektrické energie podle jednotlivých zdrojů v období 2010-2013 (graf č. 2)

Vlastní grafické zpracování na základě: „Energiedaten“, Bundesministerium für Wirtschaft und Energie, <https://goo.gl/upWGLa> (staženo 24. 3. 2016), list 23.

Příloha č. 4: Předpokládané odpojení jednotlivých jaderných reaktorů v rámci prvního a druhého plánu ústupu v letech 2002 a 2011 (Tabulka č. 2)

Reaktor	1. Atomausstieg 2002	2. Atomausstieg 2011	Platné pro oba ústupy
	Nominální odpojení reaktorů, 32 let od zahájení komerčního provozu	Vládou stanovená konečná data ukončení provozu reaktorů	Maximální množství elektřiny, které jednotlivé reaktory mohou od 1. 1. 2000 vyprodukovat (v TWh)
Obrigheim	31. 12. 2002	–	8.70
Stade	2004	–	23.18
Biblis A	2006	6. 8. 2011	62.00
Biblis B	2008	6. 8. 2011	81.46
Neckarwestheim	2008	6. 8. 2011	57.35
Brunsbüttel	2008	6. 8. 2011	47.67
Isar 1	2009	6. 8. 2011	78.35
Unterweser	2010	6. 8. 2011	117.98
Philippsburg 1	2011	6. 8. 2011	87.14
Grafenrheinfeld	2013	31. 12. 2015	150.03
Krümmel	2015	6. 8. 2011	158.22
Gundremmingen B	2016	31. 12. 2017	160.92
Grohnde	2016	31. 12. 2021	200.90
Gundremmingen C	2016	31. 12. 2021	168.35
Philippsburg 2	2016	31. 12. 2019	198.16
Brokdorf	2018	31. 12. 2021	217.88
Isar 2	2020	31. 12. 2022	231.21
Emsland	2020	31. 12. 2022	230.07
Neckarwestheim 2	2021	31. 12. 2022	236.04

Vlastní grafické zpracování na základě: Rüdiger, „Phasing out Nuclear Energy in Germany“.; „Gesetz zur geordneten Beendigung der Kernenergienutzung zur gewerblichen Erzeugung von Elektrizität“, Bundesministerium für Wirtschaft und Energie.; „Dreizehntes Gesetz zur Änderung des Atomgesetzes“, Bundesministerium für Umwelt, Naturschutz, Bau und Reaktorsicherheit.

**Příloha č. 5: Komparace ústupových politik rudo-zelené a černo-žluté koalice
(Tabulka č. 3)**

	3. Atomausstieg	4. Atomausstieg
Motivace	Ideologická	Volební kalkul, (možný ideologický motiv)
Dlouhodobý záměr	Dlouhodobě plánováno	Dlouhodobá opozice
Právní stránka	Dohoda	Soudní žaloby
Vyjednávací proces	Zahrnuty energetické koncerny	Energetické koncerny nezahrnuty
Legislativní proces	Spolkový sněm	Spolkový sněm i Spolková rada
Politická legitimita	Omezená – významná opozice	Vysoká – široký politický konsenzus
Limity	Množství vyprodukované elektřiny	Množství vyprodukované elektřiny + časové omezení provozní doby
Rychlost ústupu	Do 2021 (nezávazně)	Do 2022 (závazně)
Množství odpojených jaderných elektráren v rámci legislativních období vlád	2	8

Vlastní grafické zpracování